

**UCHWAŁA NR XXXVI/289/14
RADY MIEJSKIEJ W AUGUSTOWIE**

z dnia 29 września 2014 r.

w sprawie przyjęcia „ Programu opieki nad zabytkami dla Miasta Augustowa na lata 2014 – 2018”

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9, art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r. poz. 594, poz. 645, poz. 1318; z 2014r. poz. 379, poz. 1072) oraz art. 87 ust. 1, 3, 4 i 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568; z 2004r. Nr 96, poz. 959, Nr 238, poz. 2390; z 2006r. Nr 50, poz. 362, Nr 126, poz. 875; z 2007r. Nr 192, poz. 1394; z 2009r. Nr 31, poz. 206, Nr 97, poz. 804; z 2010r. Nr 75, poz. 474, Nr 130, poz. 871) Rada Miejska w Augustowie uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Program opieki nad zabytkami dla Miasta Augustowa na lata 2014-2018”, zaopiniowany pozytywnie przez Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta Augustowa.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Podlaskiego.

Przewodnicząca Rady Miejskiej
w Augustowie

Krystyna Wilczewska

Załącznik do Uchwały Nr XXXVI/289/14
Rady Miejskiej w Augustowie
z dnia 29 września 2014 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA AUGUSTOWA NA LATA 2014 – 2018

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA AUGUSTOWA

NA LATA 2014 – 2018

Opracowanie: Piotr Najmajer

marzec 2014

WSTĘP

Augustów położony jest nad rzeką Nettą, pomiędzy jeziorami Necko, Białym i Sajno, w zachodniej części Równiny Augustowskiej będącej częścią Pojezierza Litewskiego. Miasto leży na zachodnim skraju Puszczy Augustowskiej, w obszarze funkcjonalnym tzw. Zielonych Płuc Polski.

Gmina miejska Augustów ma obszar 80,93 km², który zamieszkuje 30 351 osób. Jest stolicą powiatu augustowskiego leżącego w północnej części województwa podlaskiego. Graniczy z gminą wiejską Augustów oraz gminami Nowinka, Płaska, Rajgród i Lipsk. Miasto znajduje się także na obszarze Euroregionu Niemen.

Pod względem historycznym i etnograficznym Augustów jest częścią Suwalszczyzny, regionu, który został włączony do Polski w XVI w. Sięgające XVI w. dzieje miasta pozostawiły trwałe ślady w jego układzie przestrzennym, w układzie placów i ulic. Zachowało się też wiele cennych obiektów z końca XIX i początku XX w. Spośród augustowskich zabytków szczególną rangę posiada zbudowany w latach 20. i 30. XIX w. Kanał Augustowski. Jest on nie tylko obiektem zabytkowym rangi europejskiej, lecz stanowi też wielką atrakcję turystyczną, która przyciąga turystów, w tym szczególnie wodniaków, i stwarza dla Augustowa szansę na uczynienie z turystyki jednej z głównych gałęzi gospodarki.

Właściwa polityka przestrzenna musi brać pod uwagę coraz większe znaczenie rozwoju turystyki dla gminy. Zachowanie najcenniejszych elementów krajobrazu przyrodniczego i kulturowego oraz ukierunkowanie rozwoju przestrzennego gminy zgodne z zasadą dobrej kontynuacji mogą się przyczynić do wzrostu jej atrakcyjności turystycznej.

Zasada dobrej kontynuacji w rozwoju przestrzennym gminy powinna wyrażać się w organicznym rozwoju

struktur urbanistycznych, niezakłócaniu charakteru ich zabudowy, wpisywaniu się nowych obiektów w ukształtowaną historycznie tkankę przestrzenną oraz w dopasowaniu ich formy architektonicznej do miejscowych tradycji.

Gmina powinna dążyć do zwiększania swojej atrakcyjności turystycznej. Stworzyć warunki umożliwiające właściwe kształtowanie ładu przestrzennego, jako jednego z najważniejszych czynników wpływających na jakość jej oferty turystycznej.

1.1. PODSTAWA PRAWNA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

I. Rozstrzygnięcia ustawowe:

a) Art. 7, ust. 1, pkt. 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591 z późniejszymi zmianami), który mówi, że:

Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy: kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,

b) Art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 163, poz.1568).

W artykule tym znajdujemy:

Ust. 1: *Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.*

Ust. 3: *Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.*

Ust. 4: *Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.*

Ust. 5: *Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.*

1.2. CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminny program opieki nad zabytkami służy poprawie stanu zachowania środowiska kulturowego. Ustala się w nim rozwiązania organizacyjne i finansowe, jak również edukacyjne i wychowawcze, które mają doprowadzić do osiągnięcia tego celu.

Zgodnie z art. 85 ust. 1 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 163 poz. 1568): *W krajowym programie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami określa się, w szczególności cele i kierunki działań oraz zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposób finansowania planowanych działań, a także harmonogram ich realizacji.*

Ustawa precyzuje cele sporządzania programów opieki nad zabytkami w **art. 87**:

1. *Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.*

2. *Programy, o których mowa w ust. 1, mają na celu, w szczególności:*

1) *włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;*

2) *uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;*

3) *zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;*

4) *wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;*

5) *podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;*

6) *określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;*

7) *podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.*

2. UWARUNKOWANIA FORMALNO-PRAWNE, INSTYTUCJONALNE I PROGRAMOWE FUNKCJONOWANIA OCHRONY ZABYTKÓW W GMINIE AUGUSTÓW

2.1. Ustawy regulujące problematykę ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

- 1) ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U., Nr 162, poz. 1568),
- 2) ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2010 r. Nr 75 poz. 474),
- 3) ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 i Nr 115, poz.1229 z późniejszymi zmianami),
- 4) Ustawa z dnia 13 kwietnia 2012 r. o zmianie ustawy – Prawo ochrony środowiska oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2012 r., poz. 460)
- 5) ustawa z dnia 16 października 1991 roku o ochronie przyrody (Dz. U. z 2001 r. Nr 99, poz. 1079, Nr 100, poz. 1085, Nr 110, poz. 1189 i Nr 145, poz. 1623 z późniejszymi zmianami),
- 6) Ustawa z dnia 13 lipca 2012 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2012 r., poz. 985),
- 7) ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 roku o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2000 r., Nr 46, poz.543 z późniejszymi zmianami),
- 8) Ustawa z dnia 28 lipca 2011 r. o zmianie ustawy o gospodarce nieruchomościami oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2011 r. Nr 187, poz.1110),
- 9) ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz.717 z późniejszymi zmianami),
- 10) Ustawa z dnia 26 maja 2011 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2011r. Nr 153, poz. 901)
- 11) ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – prawo budowlane (Dz. U. z 2000 r., Nr 106, poz. 1126, Nr 109, poz.1157 i Nr 120, poz. 1268 z późniejszymi zmianami),
- 12) Ustawa z dnia 6 maja 2010 r. o zmianie ustawy - Prawo budowlane (Dz.U. z 2010 r. Nr 121, poz. 809)
- 13) Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U. z 1991r. Nr 114, poz. 493 z późniejszymi zmianami),
- 14) Ustawa z dnia 31 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2011 r. Nr 207, poz. 1230).
- 15) ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2003 r. Nr 6, poz.873 z późniejszymi zmianami).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach określone zostały w ustawach:

- 1) Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 1997 r., Nr 5, poz. 24 z późniejszymi zmianami),
- 2) Ustawa z dnia 29 czerwca 2007 r. o zmianie ustawy o muzeach (Dz. U. z 2007 r. Nr 136, poz. 956),
- 3) Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. Nr 85, poz. 539 z późniejszymi zmianami).
- 4) Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o zmianie ustawy o bibliotekach (Dz.U. z 2001 r. Nr 129, poz. 1440).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- 1) ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz.U. z 1983 r. Nr 38, poz.173 z późniejszymi zmianami).

2) Ustawa z dnia 9 stycznia 2009 r. o zmianie ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2009 r. Nr 39, poz. 307).

W myśl art. 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem jest:

nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z art. 4 niniejszej ustawy:

Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) *zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;*
- 2) *zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;*
- 3) *udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;*
- 4) *przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;*
- 5) *kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;*
- 6) *uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.*

Natomiast w art. 6 stwierdza się, że:

1. ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) *zabytki nieruchome będące w szczególności:*

- a) *krajobrazami kulturowymi,*
- b) *układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,*
- c) *dzielami architektury i budownictwa,*
- d) *dzielami budownictwa obronnego,*
- e) *obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,*
- f) *cmentarzami,*
- g) *parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,*
- h) *miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.*

2) zabytki ruchome będące w szczególności:

- a) *dzielami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,*
- b) *kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,*
- c) *numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,*
- d) *wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,*
- e) *materiałami bibliotecznymi, których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach,*
- f) *instrumentami muzycznymi,*

- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,

3) zabytki archeologiczne będące w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami
- d) relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Formy ochrony zabytków określa art. 7:

- 1) wpis do rejestru zabytków,
- 2) uznanie za pomnik historii,
- 3) utworzenie parku kulturowego,
- 4) ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na mocy art. 16:

1. Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.

2. Uchwała określa nazwę parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony, a także zakazy i ograniczenia, o których mowa w art. 17 ust. 1.

3. Wójt (burmistrz, prezydent miasta), w uzgodnieniu w wojewódzkim konserwatorze zabytków, sporządza plan ochrony parku kulturowego, który wymaga zatwierdzenia przez radę gminy.

4. W celu realizacji zadań związanych z ochroną parku kulturowego rada gminy może utworzyć jednostkę organizacyjną do zarządzania parkiem.

5. Park kulturowy przekraczający granice gminy może być utworzony i zarządzany na podstawie zgodnych uchwał rad gmin (związku gmin), na terenie których ten park ma być utworzony.

6. Dla obszarów, na których utworzono park kulturowy, sporządza się obowiązkowo miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

Art. 17. 1. Na terenie parku kulturowego lub jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia dotyczące:

- 1) prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej;
- 2) zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;
- 3) umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;

4) składowania lub magazynowania odpadów.

2. W razie ograniczenia sposobu korzystania z nieruchomości na skutek ustanowienia zakazów i ograniczeń, o których mowa w ust. 1, stosuje się odpowiednio przepisy art. 131-134 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 i Nr 115, poz. 1229, z 2002 r. Nr 74, poz. 676, Nr 113, poz. 984, Nr 153, poz. 1271 i Nr 233, poz. 1957 oraz z 2003 r. Nr 46, poz. 392, Nr 80, poz. 717 i 721).

Art. 18. 1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

- 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.

Art. 19. 1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) parków kulturowych.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Art. 20. Projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Art. 21. Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Art. 22. 1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego nie wpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;

2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;

3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych.

Art. 89. Organami ochrony zabytków są:

1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

W art. 91 ust. 4 sprecyzowane są zadania, które wykonywać będzie wojewódzki konserwator 97 zabytków. Są to w szczególności:

1) realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,

2) sporządzanie, w ramach przyznanych środków budżetowych, planów finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,

3) prowadzenie rejestru o wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz gromadzenie dokumentacji w tym zakresie,

4) wydawanie, zgodnie z właściwością, decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie oraz w przepisach odrębnych,

5) sprawowanie nadzoru nad prawidłowością prowadzonych badań konserwatorskich, architektonicznych, prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i innych działań przy zabytkach oraz badań archeologicznych,

6) organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,

7) opracowywanie wojewódzkich planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych oraz koordynacja działań przy realizacji tych planów,

8) upowszechnianie wiedzy o zabytkach,

9) współpraca z innymi organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków.

Nowelizacja ustawy o ochronie zabytków - Ustawa z 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2010 r., Nr 75, poz. 474)

Od 5 czerwca 2010 r. rozszerzony został zakres form ochrony zabytków. Ustawa o ochronie zabytków z 23 lipca 2003 r. określała następujące kategorie ochrony zabytków: wpis do rejestru zabytków, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego oraz ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Ustawa z 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2010 r., Nr 75, poz. 474) wprowadza ochronę zabytków poprzez zapisy w decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej oraz decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej. Intencją ustawodawcy było usunięcie luki prawnej w sytuacji, gdy określony obszar nie posiadał obowiązującego

planu zagospodarowania przestrzennego, a obiekty zabytkowe na tym terenie nie były chronione w inny sposób. Nowelizacja wyeliminuje sytuacje, w których podejmowano decyzje dotyczące obiektów zabytkowych, nie uwzględniając opinii konserwatorów wojewódzkich.

Nowelizacja ustawy o ochronie zabytków przewiduje także, że w decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej oraz decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej musi być uwzględniona ochrona zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (wraz z ich otoczeniem) oraz zabytków włączonych do gminnej ewidencji zabytków. Zmienia to charakter gminnej ewidencji zabytków, która staje się dokumentem wiążącym prawnie.

Ustawa zmienia także przepisy prawa budowlanego (art. 39 ust. 3), stwierdzając, że w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów ujętych w gminnej ewidencji zabytków (a nie tylko wpisanych do rejestru zabytków), pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Nowelizacja z 18 marca ustala termin sporządzenia przez gminy gminnych ewidencji zabytków na 2 i pół roku od wejścia w życie ustawy.

Ustawa wprowadza także zmiany w zakresie zasad wywozu zabytków za granicę.

2.2. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W SFERZE OCHRONY ZABYTEKÓW

Ważnym elementem planowania strategicznego jest określanie zadań i konstruowanie priorytetów do realizacji celów krótko- i długofalowych. Politykę państwa w sferze kultury wyznacza Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004–2013, zawierająca analizę prawną, ekonomiczną, instytucjonalną i organizacyjną w dziedzinie kultury. Na podstawie Narodowej Strategii Ministerstwo Kultury opracowało Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego na lata 2004 – 2013”. Program określa cele państwa w zakresie ochrony zabytków:

- przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami;
- podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego;
- poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej;
- ograniczenia uznaniowości konserwatorów poprzez nałożenie na nich odpowiedzialności za niezgodne z prawem postępowanie.

Cel strategiczny programu: intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie poprawa stanu zabytków nieruchomych.

Cele cząstkowe:

- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w sferze dokumentacji i ochrony zabytków,
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne,
- zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- promocja polskiego dziedzictwa kulturowego w Polsce i za granicą, w szczególności za pomocą narzędzi społeczeństwa informacyjnego,
- rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego,
- tworzenie warunków dla rozwoju i ochrony dziedzictwa kultury ludowej,
- zabezpieczenie zabytków przed nielegalnym wywozem zagranicę.

Podprogramy, priorytety i działania Narodowego Programu Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa

Kulturowego”

PRIORYTET 1

Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe.

Działania realizowane w ramach tego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

Działanie 1.1.

Budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków.

Głównym celem działania jest dostosowanie sfery ochrony zabytków do rzeczywistości gospodarczej.

Celami częściowymi są:

- 1) Poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w sferze dokumentacji i ochrony zabytków.
- 2) Wzmocnienie roli ośrodków dokumentacji zabytków.
- 3) Zrównoważone „urynkowanie zabytków”.
- 4) Wykształcenie zachęt dla przedsiębiorców i osób fizycznych do inwestowania w zabytki.

Działanie 1.2.

Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne.

Działanie to objęło dwa projekty:

- 1) Program „Polskie regiony w europejskiej przestrzeni kulturowej”.
- 2) Program: „Promesa Ministra Kultury”.

PRIORYTET 2

Edukacja i administracja na rzecz dziedzictwa kulturowego.

Działanie 2.1.

Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego

Działanie będzie realizowane poprzez:

- 1) podnoszenie wykształcenia kadr zatrudnionych w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego;
- 2) podnoszenie zainteresowania społeczeństwa problematyką ochrony zabytków;
- 3) powołanie zespołu naukowego zajmującego się badaniami naukowymi z sferze wpływu zachowania i rewaloryzacji dziedzictwa kulturowego na rozwój społeczno – ekonomiczny regionów;
- 4) promowanie zachowania dziedzictwa kulturowego wsi poprzez aktywizację społeczności wiejskich (realizacja programu „Ochrona ginących zawodów”).

Działanie 2.2.

Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granice

Działanie będzie realizowane poprzez wdrożenie programu „Absent Patrymonium”.

Program przewiduje budowę sieci informacji wirtualnej o zabytkach wywożonych i zaginionych.

W celu wdrożenia tej strategii w dziedzinie ochrony zabytków w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego opracowano **Programy Operacyjne**. Programy ogłaszane co roku decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, stanowią podstawę do ubiegania się o środki resortu na zadania z zakresu kultury realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, instytucje filmowe, szkoły i uczelnie artystyczne, organizacje pozarządowe oraz podmioty gospodarcze. Wśród obecnie obowiązujących, które bezpośrednio dotyczą dziedziny ochrony zabytków należy wymienić:

Dziedzictwo Kulturowe – podstawowym celem programu jest: ochrona i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym dziedzictwa archeologicznego), kompleksowa rewaloryzacja zabytków, zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych, udostępnianie zabytków na cele publiczne. Program realizowany jest w ramach 4 priorytetów: rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych, rozwój instytucji muzealnych, ochrona dziedzictwa narodowego poza granicami kraju, ochrona zabytków archeologicznych;

Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego – celem programu jest zwiększenie efektywności wykorzystania środków europejskich na rzecz rozwoju kultury. Program polega na dofinansowaniu przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego wkładu krajowego do wybranych projektów kulturalnych, realizowanych ze środków europejskich, w ramach programu dofinansowane będą m.in. projekty z zakresu ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego;

„**Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami**”, zgodnie z Ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, powinien zostać opracowany przez Ministra Kultury. „Krajowy program ma za zadanie określać cele i kierunki działań oraz zadania, które powinny być podjęte przez jednostki samorządowe i administracji publicznej w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Dokumentem określającym politykę państwa w zakresie ochrony dóbr kultury zanim powstanie „Krajowy program ...” są „**Tezy do Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami**” opracowane przez zespół Rady Ochrony Zabytków przy Ministrze Kultury. Stwierdza się tam m.in.: że ochrona dóbr kultury zadeklarowana została jako konstytucyjny obowiązek Państwa (art. 5 Konstytucji RP – Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego); a także: „Ochrona i konserwacja zabytków jest istotnym elementem polityki kulturalnej Państwa, są one bowiem nie tylko śladem przeszłości, ale także cennym składnikiem kultury współczesnej, przyczyniającym się do kształtowania przyjaznego człowiekowi środowiska jego życia. (...) Ich zachowanie, ochrona i konserwacja jest działaniem ważnym w interesie publicznym ze względu na znaczenie zabytków w procesie edukacji, humanizacji społeczeństwa, jego kulturowej identyfikacji, wreszcie także znaczenie dla sfery ekonomii i gospodarki”.

„Zadaniem głównym polityki państwa w dziedzinie ochrony zabytków jest stworzenie w najbliższych latach mechanizmów porządkujących tę sferę, dostosowujących ją do warunków gospodarki rynkowej zarówno poprzez niezbędne uzupełnienia i korekty legislacyjne, jak i poprzez zmiany organizacyjne obejmujące konieczne rozszerzenie zakresu działań istniejących instytucji, aż po zmiany w strategii i organizacji ochrony. Te niezbędne, wprowadzane na drodze ewolucyjnej, zmiany powinny z jednej strony nie dopuścić do utracenia dotychczasowego bezcennego dorobku Polski w dziedzinie ochrony, z drugiej umożliwić funkcjonowanie i rozwój tej dziedziny w Zjednoczonej Europie”.

„Celem Programu jest wzmocnienie ochrony i opieki nad tą istotną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce”. Bardzo istotne jest przypomnienie podstawowych zasad konserwatorskich: „Celem jest także stworzenie wykładni porządkującej sferę ochrony poprzez wskazanie siedmiu podstawowych zasad konserwatorskich:

1. Zasady *primum non nocere* (po pierwsze nie szkodzić);
2. Zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych);

3. Zasady minimalnej niezbędnej ingerencji;
4. Zasady, zgodnie z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco;
5. Zasady czytelności i odróżnialności ingerencji;
6. Zasady odwracalności metod i materiałów;
7. Zasady wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

Wymienione zasady dotyczą zarówno konserwatorów – pracowników urzędów, profesjonalnych konserwatorów-restauratorów dzieł sztuki, konserwatorów-architektów, urbanistów, budowlanych, archeologów, badaczy, właścicieli i użytkowników, w tym duchownych – codziennych konserwatorów zabytkowych świątyń”.

Do opracowania Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami przyjęto następujące tezy:

1. Uwarunkowania ochrony i opieki nad zabytkami: stan zabytków nieruchomych, stan zabytków ruchomych, stan zabytków archeologicznych, stan zabytków techniki, pomniki historii i obiekty wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO, stan służb konserwatorskich, stan opieki nad zabytkami, stan uregulowań prawnych;

2. Działania o charakterze systemowym:

- powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną, ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa. Realizacja powszechnych tendencji europejskich i światowych do rozszerzenia pola ochrony na całe dziedzictwo kulturowe obejmujące dobra kultury i natury;

- wypracowanie strategii ochrony dziedzictwa kulturowego i wprowadzenie jej do polityk sektorowych;

3. System finansowania: stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej;

4. Dokumentowanie, monitorowanie i standaryzacja metod działania – ujednoczenie metod działań profilaktycznych, konserwatorskich, restauratorskich i ochronnych;

5. Kształcenie i edukacja: kształcenie profilaktyczne, podyplomowe i system uznawalności wykształcenia, edukacja społeczeństwa, edukacja właścicieli i użytkowników;

6. Współpraca międzynarodowa: współpraca z instytucjami i organizacjami, współpraca w obszarze Europy Środkowej.

2.3. Problematyka ochrony zabytków w systemie zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju

2.3.1. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OCHRONY ZABYTKÓW ZE STRATEGIĄ ROZWOJU WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO DO 2020 ROKU - wyciąg

Strategia rozwoju województwa podlaskiego obejmuje 7 celów strategicznych powiązanych z 3 priorytetami. Cele strategiczne mają charakter ogólny i określają pożądane stany lub procesy. Są one doprecyzowane poprzez opis działań. Dla ochrony dziedzictwa kulturowego Augustowa istotne znaczenie mają następujące działania:

w ramach **Priorytetu II. Infrastruktura społeczna** :

Działanie 2. Rozwój kultury i ochrona dziedzictwa kulturowego

1) Tworzenie innych nowych instytucji kultury, szczególnie w siedzibach powiatów, z wykorzystaniem w pierwszej kolejności obiektów zabytkowych przydatnych do tej funkcji,

2) Wspieranie imprez kulturalnych o zasięgu krajowym i regionalnym oraz dbałość o powstanie nowych (w miarę potrzeb o zasięgu rozszerzonym poza granice kraju),

3) Inspirowanie i wspieranie rozwoju kultury ludowej i amatorskiej, w tym folkloru i rękodzieła ludowego, twórczości profesjonalnej oraz amatorskiego ruchu artystycznego z uwzględnieniem specyficznego w województwie podlaskim zróżnicowania etnicznego, narodowościowego i religijnego, a także ich promocji

w kraju i za granicą,

4) Prowadzenie wielostronnej edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży ze szczególnym uwzględnieniem edukacji regionalnej,

5) Ochrona i utrzymanie dobrego stanu technicznego i historycznych form obiektów zabytkowych, a w szczególności wykorzystanie obiektów zabytkowych do nowych funkcji, zwłaszcza na potrzeby turystyki i działalności kulturalnej,

6) Zachowanie tożsamości krajobrazu kulturowego i utrzymanie ciągłości rozwoju przestrzennego historycznych zespołów osadniczych,

Działanie 5. Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich oraz rozwój mieszkalnictwa

1) Porządkowanie „starej tkanki” urbanistycznej poprzez odpowiednie zagospodarowanie pustej przestrzeni w harmonii z otoczeniem,

2) Renowacja budynków o wartości architektonicznej i znaczeniu historycznym oraz ich adaptacja na cele społeczne, gospodarcze lub turystyczne,

CEL OPERACYJNY 1.4. KAPITAŁ SPOŁECZNY JAKO KATALIZATOR PROCESÓW ROZWOJOWYCH

Podstawą budowania silnego kapitału społecznego jest z jednej strony wzmacnianie więzi opartych na wspólnej tożsamości i umiejętności do jej ciągłej, twórczej reinterpretacji. Z drugiej jego integralnym elementem jest otwartość na inne wzorce kulturowe, umiejętność współdziałania i współżycia osób reprezentujących różne wartości, tradycje, normy zachowań i sposoby życia. Obydwie te postawy są ze sobą silnie związane i warunkowane przez znajomość własnej tradycji, kultury, historii oraz indywidualną kreatywność, otwartość na inspiracje i nowe rozwiązania. Kluczowe jest w tym aspekcie wzmocnienie znaczenia kultury w rozwoju społeczno-gospodarczym regionu. Kultura może być potencjalnie istotnym czynnikiem dynamizującym rozwój społeczno-gospodarczy województwa.

Główne kierunki interwencji:

- Promowanie wartości i postaw sprzyjających współpracy i aktywności obywatelskiej oraz wspieranie dialogu społecznego

- Efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego

- Zwiększenie obecności kultury w życiu codziennym poprzez poprawę dostępu do jej dóbr oraz kształtowanie nawyków kulturalnych

- Poprawa skuteczności zarządzania regionalnego i lokalnego – sprawna administracja

CEL OPERACYJNY 2.3. ROZWÓJ PARTNERSKIEJ WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ

Bardzo ważna jest poprawa transgranicznych zdolności do współpracy na poziomie regionalnym i lokalnym. Istotą współpracy powinna być wymiana informacji, doświadczeń, dobrych praktyk i kadr. Istotna jest również współpraca instytucji publicznych, przede wszystkim jednostek samorządu terytorialnego na obszarach przygranicznych, szczególnie w zakresie wspólnego planowania strategicznego i przestrzennego. Warto wykorzystywać możliwości współpracy gospodarczej bazującej na wspólnych projektach oraz wykorzystywaniu potencjałów przedsiębiorczości po obu stronach granic. Rozwój partnerskiej współpracy z sąsiadami ze Wschodu powinien opierać się także na potencjale oraz istniejących już doświadczeniach ośrodków naukowych regionu. Można mieć nadzieję, że partnerzy po wschodniej stronie granicy będą zainteresowani podejmowaniem równoległych działań w zakresie: ułatwień w przekraczaniu granicy, budowy infrastruktury technicznej zapewniającej spójność obszarów przygranicznych, budowy kluczowych szlaków komunikacyjnych zapewniających dostępność transportową regionów w ujęciu międzynarodowym, wspierania rozwoju transgranicznych kontaktów społeczno-gospodarczych. Warto także wykorzystać potencjał oraz istniejące już doświadczenia instytucji kultury oraz podmiotów trzeciego sektora.

Główne kierunki interwencji:

- Poprawa przepustowości i zwiększanie sieci przejść granicznych

- Działania w zakresie ułatwień w przekraczaniu granicy
- Tworzenie powiązań formalnych i nieformalnych oraz sieci współpracy
- Ochrona i efektywne wykorzystanie wspólnego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego obszaru pogranicza

2.3.2. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OCHRONY ZABYTEKÓW Z PLANEM ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO - Wyciąg

(Opuszczone zostały punkty nie mające związku z niniejszym „Programem opieki nad zabytkami”. Brak ciągłości w numeracji wynika z potrzeby zachowania oryginalnej numeracji „Planu zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego”. Oznaczenia „(...)” wskazują na opuszczenia w tekście „Planu zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego” w miejscach, które nie mają związku z „Programem opieki nad zabytkami” dla miasta Augustowa. Nie ma potrzeby umieszczania tekstu „Planu zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego” *in extenso*. Natomiast istnieje konieczność umieszczenia w niniejszym „Programie...” wyciągów z dokumentów strategicznych mających z nim związek przedmiotowy, co wynika z zasady uzgadniania dokumentów strategicznych.)

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego jako element regionalnego planowania strategicznego ma na celu równoważenie różnych sfer rozwoju województwa w przestrzeni a jednocześnie służy konkretyzacji przestrzennej celów sformułowanych w strategii rozwoju województwa podlaskiego i określa uwarunkowania przestrzenne do formułowanych programów rozwoju.

3. Zasady ochrony i kształtowania dziedzictwa kulturowego

a) **zasady ogólne** wynikające zwłaszcza z procesu integracji europejskiej:

- szczególna ochrona tożsamości kulturowej regionu przed zagrożeniem jej wytracenia w konfrontacji z europejskim uniwersalnym modelem życia w sferze kultury materialnej i jej unikalnej specyfiki etnicznej i religijnej,
- uwzględnianie potrzeb współczesnego społeczeństwa w procesie ochrony i kształtowania zasobów dziedzictwa kulturowego,
- harmonijne współistnienie zasobów dziedzictwa kulturowego z zasobami środowiska przyrodniczego – jako filarów rozwoju turystyki krajowej i międzynarodowej,
- tworzenie warunków kompleksowej ochrony obszarów o walorach zabytkowych i kulturowych, takich jak: strefy ochrony konserwatorskiej, parki kulturowe, rezerваты kulturowe i obszary krajobrazu historyczno – kulturowo – przyrodniczego,
- priorytet ochrony walorów dziedzictwa kulturowego o randze międzynarodowej i krajowej,
- wykorzystanie unikalnych zasobów dziedzictwa kulturowego do krajowej i międzynarodowej promocji województwa,

b) **ochrona i tworzenie nowych wartości kulturowych** w reprezentatywnych obszarach tożsamości kulturowej województwa podlaskiego określone w części dot. wartości kulturowych przez służby Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Białymstoku, dotyczące:

- kształtowania krajobrazu historyczno – kulturowo – przyrodniczego, zespołów jednostek osadniczych i ich otoczenia,
- kształtowania form architektonicznych i gabarytów zabudowy harmonizujących z istniejącymi walorami kulturowymi zabudowy,
- stosowania materiałów, wystroju i kolorystyki obiektów budowlanych oraz zagospodarowania ich otoczenia nawiązujących do tradycji lokalnych,

c) **ochrona i rewaloryzacja obszarów zabytkowych** zgodnie z wnioskami i uzgodnieniami z Podlaskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Białymstoku, w tym:

- zachowanie historycznych założeń urbanistycznych (objętych strefami ochrony konserwatorskiej), a w szczególności: rozplanowania przestrzeni publicznych (np. ulic, placów, skwerów, itp.), osi kompozycyjnych i widokowych, rozmieszczenia dominant, gabarytów i sposobów zabudowy oraz form architektonicznych,

- zapewnienie stosownej ekspozycji całych zespołów zabudowy i najwartościowszych jej elementów,

- twórcze kontynuowanie tradycji konstrukcyjnych, materiałowych, wystroju i kolorystyki obiektów oraz zagospodarowania ich otoczenia,

- lokalizowanie funkcji użytkowych niekolizyjnych z historycznymi funkcjami obszarów, zapewniających podstawy ekonomiczne utrzymania dobrego stanu technicznego zabudowy i zagospodarowania oraz atrakcyjność turystyczną,

- eliminowanie funkcji użytkowych i obiektów kolizyjnych pod względem sanitarnym i estetycznym z walorami kulturowymi obszarów zabytkowych,

- harmonijne komponowanie nowej zabudowy w historyczną panoramę jednostek osadniczych ze strefami ochrony konserwatorskiej,

- poprawianie dostępności komunikacyjnej i systemów parkowania pojazdów oraz eliminacja uciążliwości ruchu drogowego, zwłaszcza tranzytowego towarowego,

- poprawianie warunków ochrony przeciwpożarowej,

- poprawianie standardu cywilizacyjnego zabudowy w zakresie wyposażenia w systemy kanalizacyjne i proekologiczne systemy energetyczne,

d) **ochrona i utrzymanie dobrego stanu technicznego obiektów zabytkowych** z priorytetem obiektów o randze krajowej i regionalnej poprzez zapewnienie:

- funkcji użytkowych stosownych do lokalizacji i form architektonicznych obiektów – gwarantujących ich utrzymanie w dobrym stanie technicznym i racjonalne wykorzystanie dla potrzeb społecznych,

- obowiązku uzgodnienia z Podlaskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu oraz projektów budowlanych dotyczących rewaloryzacji i modernizacji obiektów zabytkowych i ich otoczenia,

e) **ochrona przed dewastacją** i określenie warunków udostępnienia zwiedzającym obiektów archeologicznych oraz sposobów postępowania w przypadkach natrafienia na obiekty nieznanego pochodzenia w trakcie prowadzenia robót ziemnych,

f) **tworzenie wartości kulturowych** w nowych i rewaloryzowanych zespołach zabudowy, w szczególności na bazie:

- przestrzeni publicznych o zindywidualizowanych formach urbanistycznych, takich jak: ulice, place, pasáže, ciągi piesze, skwery, zieleń parkowa i tereny sportowo–rekreacyjne,

- interesujących programowo i architektonicznie aranżacji otoczenia przestrzeni publicznych i ich zagospodarowania,

- wykorzystania w kompozycjach urbanistycznych szczególnych cech środowiska przyrodniczego – stosownie do jego predyspozycji, dla potrzeb terenów sportowo – rekreacyjnych i turystycznych, a konfiguracji terenów dla kształtowania sposobu zabudowy,

- rozmieszczenia akcentów i dominant przestrzennych, twórczo kontynuujących istniejące założenia urbanistyczne,

- stosowania zindywidualizowanych form architektonicznych poszczególnych obiektów lub ich grup, z zachowaniem harmonijnych gabarytów całościowych zespołów zabudowy i z dbałością o sylwetę przestrzenną całości jednostek osadniczych,

- harmonizowania gabarytów zabudowy plombowej z gabarytami otaczającej zabudowy (z wyjątkiem dominant przestrzennych i akcentów urbanistycznych wynikających z całościowych koncepcji urbanistycznych).

4.4. Zasady rozwoju turystyki i wypoczynku

(...)

f) **turystyka transgraniczna i międzynarodowa** uwarunkowana bezpośrednim sąsiedztwem z Litwą i Białorusią, przebiegiem ciągów międzynarodowej infrastruktury transportowej, unikalnymi w skali międzynarodowej walorami przyrodniczymi i kulturowymi, wykorzystywać powinna w szczególności:

- (...)

- **drogi wodne** dostosowane do ewentualnej turystyki transgranicznej, w tym: Kanał Augustowski łącznie z odcinkiem białoruskim oraz rzekę Bug łącznie z odcinkiem transgranicznym do Brześcia,

5.2. Hierarchia i funkcje jednostek osadniczych wynikające z „Koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju” (KPPZK) i ww. zasad ogólnych rozwoju systemu osadniczego województwa:

(...)

c) **miasta powiatowe – wielofunkcyjne ośrodki rozwoju** ze standardowymi dla tego szczebla administracji funkcjami obsługi ludności w zakresie: administracji publicznej, edukacji, ochrony zdrowia, opieki socjalnej, kultury, sportu i wypoczynku oraz szeregiem innych funkcji usługowych i gospodarczych, w tym także o zasięgu i znaczeniu ponadlokalnym.

Dla **Augustowa** – priorytet funkcji: uzdrowiskowej, turystycznej i wypoczynkowej o znaczeniu krajowym i międzynarodowym,

5.3. Zasady zagospodarowania przestrzennego związane z rozwojem funkcji mieszkaniowej w województwie

(...).

b) tworzenie warunków do poprawy stanu technicznego standardu cywilizacyjnego zabudowy mieszkaniowej z priorytetem:

- obszarów objętych strefami ochrony konserwatorskiej,

- obszarów śródmieść i centrów miast, w których występuje zabudowa zdegradowana i zdekapitalizowana, niedostosowana do wartości lokalizacyjnej terenów

2. Kierunki ochrony dziedzictwa kulturowego

2.1. **Ochrona ośrodków kulturowych** - wytypowanych miast z koncentracją obiektów zabytkowych, a w szczególności: Białegostoku, Łomży, Suwałk, Bielska Podlaskiego, Augustowa, Ciechanowca, Drohiczyzna, Sejny, Supraśla, Szczuczyna, Tykocina poprzez:

- stworzenie warunków do wykreowania ich na ośrodki kulturowe o znaczeniu ponadregionalnym,

- rewitalizację i rewitalizację historycznych zespołów miejskich,

- ochronę i konserwację obiektów architektury i budownictwa,

- poprawę wizerunku zespołów zabytkowych tych miast,

- zapewnienie warunków racjonalnego wykorzystania ich obiektów zabytkowych,

- stworzenie preferencji w działaniach rewitalizacyjnych zespołów staromiejskich,

- rozwój różnych form działalności na rzecz kultury,

- utworzenie jednostek promocyjnych i informacyjnych,

- sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i opracowań konserwatorskich dla obszarów ochrony konserwatorskiej.

2.2.

2.3. **Ochrona zespołów budowli inżynierskich** – „Kanału Augustowskiego”, „Zespołu Komunikacyjnego

Wąskotorowej Kolei Leśnej", „Kolejki Wąskotorowej Hajnówka –Topiło" poprzez:

a) **wspieranie działań na rzecz wpisania zespołu „Kanału Augustowskiego" na światową listę dziedzictwa kulturowego UNESCO,**

b) **współpracę transgraniczną dotyczącą całego kanału, również po stronie białoruskiej, w zakresie:**

- udostępnienia na cele turystyczne,
- rekonstrukcji oraz utrzymania w dobrym stanie,
- troski i dbałości o właściwe otoczenie urbanistyczno – architektoniczne kanału,
- poprawy stanu zachowania – konserwację i rewaloryzację,
- rozwoju zagospodarowania turystycznego.

2.4.

2.5.

2.6.

2.7. **Ochrona krajobrazu kulturowego** poprzez utworzenie (powołanie) obszarów o dominujących walorach historyczno – kulturowych (materialnych i niematerialnych) i przyrodniczych – **historia, kultura, tradycja i przyroda**, w tym obszarów:

a) **„Przyrodnicza Perła Polski” z:**

- ochroną i udostępnieniem turystycznym zasobów historyczno – kulturowych:
- miejscowości posiadających zespoły obiektów zabytkowych, obiekty zabytkowe lub o wartościach kulturowych m.in.: Suwałk, Augustowa, Sejń, Łomży, Drozdowa i Tykocina,
- zespołów i obiektów zabytkowych m.in.: „Kanału Augustowskiego”, „Twierdzy Łomża” (fortyfikacje w Piątnicy), „Twierdzy Osowiec”,
- najcenniejszych obiektów świeckich i sakralnych,

2.8. **Ochrona i poprawa infrastruktury pielgrzymkowej miejsc kultu religijnego** reprezentujących różnorodność struktury narodowościowej i religijnej:

- miejsc kultu w miejscowościach: Bohoniki, Grabarka, Hodyszewo, Augustów – Studzieniczna, Supraśl, Łomża, Białystok, Zwierki k. Zabłudowa, Juchnowiec Kościelny.

2.9. Tworzenie warunków do współpracy transgranicznej w zakresie ochrony i racjonalnego zagospodarowania walorów środowiska kulturowego i przyrodniczego oraz promowanie tradycji ludowych.

2.9.1. Ochrona elementów środowiska kulturowego i wartości nie wymienionych wyżej zgodnie z zasadami ochrony i kształtowania środowiska kulturowego określonymi w pkt V.3.

3.2.1. **Rozwój systemu informacji i promocji turystycznej**

System ten obejmujący walory, zagospodarowanie i zjawiska turystyczne będzie wykorzystywany jako narzędzie strategii rozwoju przez różne podmioty rynku turystycznego – samorząd województwa, samorządy lokalne, dyrekcje parków narodowych i krajobrazowych oraz przedsiębiorstwa turystyczne. Powinien on również zapewnić pełen zakres łatwo dostępnej i aktualnej informacji potencjalnym użytkownikom, mieszkańcom i inwestorom. Realizacja systemu w aspekcie przestrzennym wymagać będzie:

a) (...)

Główne wyspecjalizowane centra turystyczne (ośrodki rozrządu turystycznego) o randze ogólnopolskiej lub międzynarodowej docelowo mogą powstać w:

(...)

- Augustowie – turystyki wodnej i aktywnej,

3.2.2. Rozwój i modernizacja infrastruktury turystycznej

(...)

Turystyka aktywna – służyć powinna wzbogaceniu oferty turystycznej województwa, restrukturyzacji tradycyjnych form wypoczynku i wydłużeniu sezonu wypoczynkowego. Jej rozwój wymagać będzie w szczególności:

- stworzenia centrum turystyki wodnej i aktywnej w Augustowie,

- (...)

- dostosowania zagospodarowania turystycznego jezior, zbiorników zaporowych, rzek i kanałów, zwłaszcza nie objętych reżimami ochronnymi (w tym rzek: Bugu, Narwi, Pisy, Rospudy, Czarnej Hańczy, Jegrzni, Sokołdy, części Biebrzy oraz Kanału Augustowskiego przydatnych dla turystyki wodnej) do potrzeb spływów kajakami, tratwami, barkami, rejsów żeglarskich, nurkowania, wędkarstwa, windsurfingu itp.,

- zagospodarowania terenów przydatnych dla sportów zimowych: narciarstwa śladowego, zjazdowego (w tym snowboardu), żeglarstwa bojerowego itp., zwłaszcza w obszarach północnej Suwalszczyzny, Puszczy Augustowskiej, Puszczy Knyszyńskiej i Puszczy Białowieskiej, zbiornika Siemianówka itp.,

- odbudowy i udostępnienia do celów turystycznych wąskotorowych kolejek leśnych w Puszczy Augustowskiej, Puszczy Knyszyńskiej i Puszczy Białowieskiej,

Rozwój turystyki transgranicznej i międzynarodowej wymagać będzie w szczególności:

- utworzenia małych przejść granicznych o charakterze wyłącznie turystycznym, np. w Puszczy Białowieskiej (Białowieża – Grudki) i na Kanale Augustowskim – pieszego i wodnego w Rudawce,

- pełnej odbudowy i udostępnienia turystycznego całego Kanału Augustowskiego od Biebrzy do Niemna – jako międzynarodowego szlaku wodnego,

- utworzenia i zagospodarowania turystycznego transgranicznych obszarów chronionych „Puszcza Białowieska”, „Trzy Puszcze”, „Suwalsko – Wisztyniecki” i „Przełom Bugu”,

- realizacji transgranicznych pieszych i rowerowych szlaków turystycznych z Polski na Litwę i Białoruś, w tym szlaków: (Biała Piska) – granica województwa – Augustów – Lipszczany – Grodno, Suwałki – granica województwa – (Stańczyki – Gołdap), (Stańczyki) – granica województwa – Bolcie oraz Suwałki – Stary Folwark – Wigry – Sejny – (Kapczamiestis) oraz szlaków pieszych i rowerowych w Puszczy Białowieskiej (w gminach Euroregionu Puszczy Białowieskiej).

4.8. Stworzenie warunków rozwoju krajowej i międzynarodowej turystyki wodnej poprzez:

- modernizację Kanału Augustowskiego w zakresie:

- poprawy stanu technicznego urządzeń hydrotechnicznych,

- poprawy standardu użytkowego bazy turystyki wodnej,

- utworzenie turystycznego przejścia granicznego w Rudawce w uzgodnieniu z Białorusią,

- podjęcie współpracy z Białorusią w celu rekonstrukcji urządzeń hydrotechnicznych i Kanału Augustowskiego po stronie białoruskiej,

- stworzenie korzystnych warunków prawnych i instytucjonalnych dla turystyki wodnej na odcinku Augustów – Grodno,

4.10. Budowa ścieżek rowerowych ustalonych w miejscowych planach i studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego w oparciu m.in. o opracowane koncepcje układu dróg rowerowych i pieszo – rowerowych z uwzględnieniem ruchu drogowego i rowerowego lub rowerowego i pieszego na trasach turystycznych rowerowych:

międzynarodowych:

- (Biała Piska) – granica województwa – Augustów – Lipszczany – (Grodno),
- (...)

krajowych, międzyregionalnych, regionalnych i lokalnych, w szczególności łączących elementy zagospodarowania turystycznego.

(...)

10.3. Obszar funkcjonalny północny

Obszar ten obejmuje powiaty: ziemski i grodzki suwalski, augustowski i sejneński o łącznej powierzchni 3 888 km² i stanowi 19,3% powierzchni województwa podlaskiego. W skład obszaru wchodzi 22 gminy, w tym: 3 gminy miejskie, 1 gmina miejsko – wiejska i 18 gmin wiejskich.

10.3.1. Funkcje obszaru

Dominującymi funkcjami obszaru będą: rolnictwo oraz turystyka i wypoczynek. Funkcjami uzupełniającymi będą: przemysł, leśnictwo i lecznictwo uzdrowiskowe.

10.3.2. Kierunki rozwoju sieci osadniczej

Miasto Augustów – powiatowy wielofunkcyjny ośrodek rozwoju skupiający usługi o znaczeniu regionalnym, krajowym i międzynarodowym w zakresie wypoczynku, turystyki, lecznictwa uzdrowiskowego i sportów wodnych oraz znaczeniu powiatowym w zakresie: administracji, edukacji, ochrony zdrowia i opieki socjalnej, kultury, sportu i otoczenia biznesu.

Wzmocnienie bazy materialnej dla prawidłowej realizacji powyższych funkcji, wymagać będzie w szczególności:

a) w zakresie turystyki i wypoczynku:

- zlikwidowania substandardowej i degradującej walory przyrodnicze bazy rekreacyjnej zlokalizowanej na obrzeżach miasta,
- uporządkowania gospodarki ściekowej i systemów grzewczych w pozostałych obiektach wypoczynkowych,
- wspierania podnoszenia standardów jakościowych bazy wypoczynkowej,

b) w zakresie lecznictwa uzdrowiskowego tworzenia warunków planistycznych, terenowych i infrastrukturalnych do realizacji dzielnicy sanatoryjnej i parku zdrojowego,

c) w zakresie bazy sportowej:

- realizacji centrum sportów wodnych (kajakarstwo, narciarstwo wodne, wyciągi wodne, baseny pływackie, kąpielisko, windsurfing, żeglarstwo),
- modernizacji i rozbudowy bazy urządzeń i obiektów sportowych (hala sportowa, boiska sportowe),

d) w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego działań planistycznych i rewaloryzacyjnych obejmujących zabytkowe założenia urbanistyczne miejskie oraz obiekty i urządzenia Kanału Augustowskiego,

10.3.4. Kierunki ochrony środowiska kulturowego

- prowadzenie polityki według określonych w pkt V.3. zasad ochrony i kształtowania środowiska kulturowego szczególnie wobec najcenniejszych terenów i obiektów określonych w pkt III.2.2. „uwarunkowań zagospodarowania”, w tym: Wigier, Suwałk, Augustowa, Sejn i Kanału Augustowskiego,

- tworzenie warunków przestrzennych do współpracy transgranicznej z Litwą, Białorusią i województwem warmińsko–mazurskim w zakresie ochrony i racjonalnego zagospodarowania walorów środowiska kulturowego,

- twórcze kontynuowanie lokalnych tradycji oraz nawiązywanie do wartościowych historycznych sposobów aranżacji przestrzeni publicznych i form zabudowy.

2.4. WEWNĘTRZNE UWARUNKOWANIA PRAWNE I PROGRAMOWE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO MIASTA AUGUSTOWA

2.4.1. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE WYNIKAJĄCE ZE „STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO Miasta augustowa” - WYCIĄG

Ochrona dóbr kultury. Polityka i cele w zakresie przestrzeni kulturowej miasta Augustowa

Celami ogólnymi polityki władz miejskich powinno być:

- I. ochrona, konserwacja oraz zagospodarowanie strefy Kanału Augustowskiego,
- II. ochrona zabytkowych budynków i zieleni zorganizowanej,
- III. budowa spójnego wizerunku „małej ojczyzny” czytelny dla mieszkańców Augustowa oraz turystów; kultywowanie miejscowej tradycji.

Uwagi do celów ogólnych

Ad. I.

Miasto Augustów stanowi część obszaru integralnie związanego z Kanałem Augustowskim, który jest niezwykle cenny pod względem walorów przyrodniczych i kulturowych. Warunkiem dalszego utrzymania tego cennego obiektu zabytkowego jest przyjęcie do realizacji spójnych działań w zakresie gospodarki przestrzennej, ochrony środowiska oraz promocji turystycznej.

Ważnym zagadnieniem jest objęcie ściślejszą ochroną obszaru integralnie związanego z kanałem. Bezpośrednie sąsiedztwo kanału zostało poważnie zdegradowane na terenie miasta Augustowa poprzez uciążliwe w formach budownictwo mieszkaniowe (tzw. sześciany polskie). Negatywnie na krajobraz oddziałują substandardowe ośrodki wypoczynkowe. Ubocznym efektem lokalizacji mieszkalnych obiektów kubaturowych jest zanieczyszczenie wód kanału (np. z powodu źle zorganizowanej gospodarki wodno-ściekowej oraz odpadów bytowych).

W ramach ochrony oraz zagospodarowania strefy kanału w granicach miasta należy wyznaczyć selektywne:

a) Opracowanie planów szczegółowych zagospodarowania przestrzennego, w których wskaże się właścicielom nieruchomości zabudowanych zakres działań rekompensacyjnych; rekompensacją należy objąć uciążliwą w formacji zabudowę mieszkalną i gospodarczą, która jest w dobrym stanie technicznym; Zabudowę w złym stanie technicznym, a pozbawioną zabytkowych wartości należy usunąć.

b) Opracowanie katalogu projektów powtarzalnych budynków mieszkalnych i gospodarczych, który będzie nawiązywał do form oraz materiałów występujących w architekturze regionalnej.

c) Włączyć się do projektu: „Park Kulturowy Kanału Augustowskiego” (patrz punkt dotyczący Projektowanego Parku Kulturowego Kanału Augustowskiego).

Ad. II

Układ przestrzenny miasta w środkowej jego części jest zabytkowy. W obrębie zabytkowego układu przestrzennego zachowały się jednak nieliczne budynki zabytkowe. Tym niemniej celem władz miejskich powinno być zachowanie wszystkich zabytkowych elementów.

Dla zachowania zabytkowych struktur Augustowa należy:

a) podporządkować wymogi stawiane przez projektantów planów zagospodarowania przestrzennego konieczności ochrony historycznego układu urbanistycznego,

b) stworzenie mechanizmów zachęt ekonomicznych dla użytkowników obiektów zabytkowych, który zrekompensowałby zwiększona wydatki związane z utrzymaniem technicznym tych obiektów,

c) uzgodnienie ze służbami konserwatorskimi listy obiektów zabytkowych prawnie chronionych (tj. wyznaczenie, które z obiektów należy bezwzględnie zachować i konserwować).

Ad. III

Augustów zasiedlony jest obecnie przez potomków osadników wywodzących się z Mazowsza. Proces zasiedlenia Augustowa odbywał się; w kilku fazach. Obecny jednolity narodowościowo i religijnie charakter miasta jest wynikiem następstw drugiej wojny światowej (przede wszystkim holocaust ludności żydowskiej).

Zmiany demograficzne (około roku 1939 r. miasto liczyło 15 000 mieszkańców, a w październiku 1945 r. jedynie 4 500) znalazły swoje odbicie w zachowaniach społecznych. W latach 50' i 60' do Augustowa zaczęła napływać ludność z okolicznych wsi. Miejska tradycja kulturowa została zastąpiona przez tradycję wiejską, którą wypiera obecnie „konglomerat kulturowy” lansowany przez współczesne środki masowego przekazu. Wysokie bezrobocie w połączeniu z niskim poziomem tożsamości z miejscem zamieszkania prowadzi do narastania patologii (np. zwiększona przestępczość).

W celu rozbudzenia zainteresowania „małą ojczyzną” proponuje się:

a) opracowanie programów autorskich dla szkół we wszystkich poziomach edukacji; w programach tych należy położyć nacisk na nauczanie historii regionu oraz jego tradycji;

b) prowadzenie zajęć w domach kultury: zespołów folklorystycznych, nauczanie twórczości i wytwórczości ludowej charakterystycznej dla Augustowszczyzny;

c) opisanie miejsc związanych z wydarzeniami historycznymi za pomocą niewielkich tablic i rozmieszczenie ich na terenie miasta;

d) popularyzacja historii i kultury Augustowa w lokalnych rozgłoszeniach radiowych i telewizyjnych;

e) organizowanie festynów i spotkań związanych z regionem.

Ad. IV

Tekst uzupełnienia „Polityki” - zalecenia wynikające z holistycznie interpretowanej zasady zrównoważonego rozwoju i obowiązujących ustaw

a) wyznaczone w niniejszym studium obszary rozwojowe nazwane terenami predysponowanymi do zabudowy obejmują:

- Kompleksy terenów, na których mogą wystąpić zmiany zagospodarowania przestrzennego - charakterze zwartej Zabudowy - głównie Centrum miasta, na tych terenach należy szczególnie chronić zabytkowy układ urbanistyczny, otoczenie obiektów zabytkowych i przyrodniczych; stare ogrody, brzegi jezior i inne wartościowe elementy środowiska naturalnego.

- Na niektórych terenach rozwojowych zabudowa może występować wyłącznie w postaci niewielkich enklaw zabudowy w otoczeniu lasów itp. w planie miejscowym, opracowywanym dla takiego obszaru rozwojowego, dokonać należy szczegółowej waloryzacji środowiska naturalnego i kulturowego jako całości. Takie zintegrowane, holistyczne podejście pozwoli na precyzyjne określenie terenów możliwych do zabudowy, wielkości działek budowlanych, zasad kształtowania zabudowy w formie tradycyjnych dla tych terenów siedlisk, a także zasad kształtowania form architektonicznych zabudowy nie wytwarzającej dysonansu w stosunku do wartości naturalnych i kulturowych,

- Tereny (F-2, F-4, G-3, Gf2, dla których dopuszcza się; pełnienie funkcji mieszkaniowej, letniskowej oraz zagospodarowania turystycznego a także tereny uzdrowiskowe (A-6, A-7, J-1, J-3, J-4, J-6, J-7, J-9) - objęte obowiązkiem opracowania planu miejscowego składają się z terenów pod zabudową oraz terenów wód, lasów, stref brzegowych jezior oraz nieużytków, które nie mogą być zabudowane. W planie miejscowym, opracowywanym dla takiego obszaru rozwojowego, dokonać należy szczegółowej waloryzacji środowiska naturalnego i kulturowego jako całości.

- Na terenie obszarów rozwojowych przeznaczonych na cele publiczne. Wystąpić mogą części terenów podlegających ochronie. Na projektowanych obszarach rozwojowych należy projektować ścieżki spacerowe

i rowerowe, tereny sportu i rekreacji, plaże, przystanie i inne przestrzenie publiczne podnoszące walory i atrakcyjność turystyczną obszarów, w taki sposób aby jednocześnie chronić i eksponować walory krajobrazowe.

W odniesieniu do środowiska kulturowego

Ochrona obiektów wpisanych do rejestru zabytków przez ich zachowanie i konserwację. wszelkie prace przy obiektach i na terenach wpisanych do rejestru zabytków oraz w ich bezpośrednim otoczeniu mogą być prowadzone tylko za zezwoleniem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (art. 27 ustawy o ochronie dóbr kultury).

Ochrona obiektów zabytkowych umieszczonych w ewidencji przez ich zachowanie i ochronę.

Ochrona obszarów i obiektów środowiska kulturowego przez utrzymanie wyznaczonych w specjalistycznym opracowaniu M. Ambroziewicza, W. Batury, J. Mąkiewicza pt. „Studium waloryzacji i ochrony wartości zabytkowych i kulturowych Augustowa” [1998] stref konserwatorskich i przestrzeganie zasad ich zagospodarowania:

STREFA ochrony rezerwatowej - A, obejmująca pełną ochronę treści historycznych, form (np. linia zabudowy, stopień skupienia zabudowy) oraz funkcji (np. mieszkalna, handlowa, turystyczna itp.)

STREFA ochrony częściowej - B, ochrony zachowanych elementów zabytkowych, obejmuje przede wszystkim ochronę form a w dalszej kolejności takie treści, substancji oraz funkcji,

STREFA ochrony ekspozycji - E, chroniąca obszar stanowiący zabezpieczenie właściwego eksponowania zespołów i obiektów zabytkowych,

STREFA ochrony krajobrazowej (ochrona otuliny) - K, obejmująca obszar nierozzerwalnie związany z zespołem zabytkowym.

Ochrona służy głównie zachowaniu wartości przestrzennych i krajobrazowych. Działalność powinna podlegać następującym rygorom:

- zachowanie zasadniczych elementów historycznego rozplanowania, tj. utrzymanie istniejącej sieci dróg, alei, szpalerów, osi widokowych i kompozycyjnych,

- dostosowanie nowej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie skali i bryły obiektów, przy jednoczesnym założeniu harmonijnego współistnienia elementów kompozycji historycznej i współczesnej.

3. DZIEDZICTWO KULTUROWE MIASTA AUGUSTOWA

3.1. Rys historyczny

Do XIII w. tereny wokół Augustowa zamieszkiwały bałtyjskie plemiona Jaćwingów, spokrewnionych z Prusami i Litwinami. Na przełomie X i XI w. Bolesław Chrobry sprzymierzył się z Jaćwingami w walce przeciw Rusi i plemionom pruskim. Z tego okresu pochodzą pierwsze wzmianki kronikarzy ruskich o najazdach Rusinów na Jaćwież. W 1009 r. z misją chrystianizacyjną udał się z Polski do Jaćwieży św. Brunon z Kwerfurtu. Poniósł tam męczeńską śmierć wraz z 18 współtowarzyszami.

W ciągu XI-XIII w. Jaćwingowie toczą walki z Polską, Rusinami oraz Prusami, a od połowy XIII w. także z Krzyżakami. Krzyżacy po zawarciu pokoju ze Świętopełkiem ks. gdańskim w 1248 r. i wygaśnięciu powstania Prusów rok później rozpoczęli podbój płd.-wsch. ziem pruskich, a w dalszej kolejności również Jaćwieży, która wspomagała Prusów podczas powstania. To doprowadziło Krzyżaków do konfliktu z ks. kujawsko-łęczyckim Kazimierzem. Kazimierz dążył do narzucenia zwierzchnictwa przynajmniej części plemion pruskich, w tym ziemia Polekszan i Galindów i Jaćwingów.

Sprawą jaćwieską interesował się także książę halicki Daniel znajdujący się w sojuszu z księciem Siemowitem Mazowieckim, młodszym bratem Kazimierza, oraz władca litewski Mendog. O ziemie Jaćwiegów rozgorzała między nimi rywalizacja, dyplomatyczna i zbrojna, która prowadziła do częstej zmiany układu sił. Zakon krzyżacki znalazł wsparcie dla swych pretensji do Jaćwieży u księcia Litwy Mendoga, który po chrzcie i koronacji nadał w 1253 r. część ziem jaćwieskich Krzyżakom, zresztą nie mając do nich praw. Także Bolesław Wstydlivy ks. krakowski i sandomierski wraz z ks. mazowieckim Siemowitem podjęli próbę chrystianizacji Jaćwingów. W latach 1248-1249 poprowadzili oni wyprawę na Jaćwingów, która jednak zakończyła się niepowodzeniem. W odwecie w 1256 r. Jaćwingowie najechali i złupili Małopolskę.

Tymczasem Kazimierz uzyskał od papieża zgodę na przejęcie we władanie tych ziem pogańskich, których mieszkańcy przyjmą dobrowolnie chrzest. Prawdopodobnie wspierał o pokojową misję prowadzoną wśród Prusów przez arcybiskupa pruskiego Alberta i biskupa jaćwieskiego Henryka. Jednak Krzyżakom udało się pozyskać protekcję kurii papieskiej, a także pogodzić ze Świętopełkiem gdańskim, co umożliwiło im dalszą ekspansję. W 1257 r. Zakon zawarł ugodę z Kazimierzem i Siemowitem, w wyniku której zrzekli się oni pretensji do południowych ziem pruskich na rzecz Krzyżaków. Jednocześnie papieżstwo odwołało poparcie dla polsko-czeskiej misji franciszkańskiej i wzmocniło prokrzyżacką misję dominikańską.

W celu chrystianizacji Jaćwingów na północno-wschodnim pograniczu Małopolski książę Bolesław zorganizował biskupstwo w Łukowie. W sprawę chrystianizacji Jaćwingów zaangażowana była siostra Bolesława Wstydlivego, bł. Salomea. W 1264 r. książę Bolesław Wstydlivy zorganizował kolejną, tym razem zakończoną zwycięstwem, wyprawę na Jaćwież. w bitwie pod Brańskiem 23 czerwca 1264 zginął książę Jaćwingów Komata. Ciosem dla polskich planów chrystianizacyjnych w Galindii i kraju Polekszan i Jaćwingów była śmierć księcia Kazimierza w 1267 r.

W dalszym ciągu trwały najazdy Jaćwingów i współdziałających z nimi Litwinów. W lipcu 1273 Litwini najechali na Lubelszczyznę, dokonując wielu zniszczeń. W odwecie za najazd książę sieradzki i dziedzic księstwa krakowsko-sandomierskiego Leszek Czarny zorganizował wyprawę na Jaćwież w grudniu 1273. Ponownie w 1278 r. Litwini i Jaćwingowie najechali na Lubelszczyznę. Pod Łukowem zostali pokonani przez Leszka Czarnego. W 1282 r. doszło do kolejnego najazdu Jaćwingów na Lubelszczyznę. Zostali pod Łopiennikiem ponownie pokonani przez Leszka Czarnego, wówczas już księcia krakowsko-sandomierskiego, który ruszył w pogoń za pokonanymi Jaćwingami i doszedł ich za Narwią. Bitwa, jaka się wówczas rozegrała, skończyła się całkowitym pogromem Jaćwingów, którzy w 1283 r. wraz ze swoim wodzem Skomandem poddali się Krzyżakom. Resztki plemienia zostały przesiedlone przez Zakon Krzyżacki na Sambię (w tzw. kąt sudowski), część uszła na Litwę oraz na Mazowsze. W wyniku przesiedlenia i ucieczki Jaćwingów ich ziemie zostały prawie zupełnie wyludnione – powstała tzw. pustka plemienna, pokryła je puszcza, której przynależność państwowa nie była jasna (w 1392 r. Krzyżacy wzniesli nad Nettą zamek Metenburg wkrótce zburzony przez Litwinów). W wyniku pokoju melneńskiego w 1422 r. ziemie te podzielono między Wielkie Księstwo Litewskie, zakon krzyżacki i Polskę. Ziemia Augustowska znalazła się wówczas w granicach Litwy, w obrębie województwa trockiego. W 1513 r. z części województwa trockiego utworzono województwo podlaskie, a jego granicą

z województwem trockim stała się rzeka Netta. W 1569 r. województwo podlaskie wraz z Augustowem zostało włączone do Korony Królestwa Polskiego. Po litewskiej stronie, za Nettą został natomiast cmentarz miejski. Augustów należał do starostwa knyszyń-skiego. W 1570 r. z części starostwa knyszyńskiego wydzielono starostwo augustowskie.

W 1526 r. Jan Radziwiłł zbudował koło komory celnej nad Nettą, wspomnianej w 1496 r., karczmę Mietha. Miasto założył Zygmunt August, stąd też jego nazwa: August, potem Augustów, a także herb – monogram utworzony z imion władcy. Przygotowania do lokacji rozpoczęto w 1550 roku z inicjatywy starosty knyszyńskiego Piotra Chwalczewskiego. Prawa miejskie magdeburskie nadał Augustowowi Zygmunt August przywilejem wystawionym w Wilnie 17 maja 1557 r. Miastu przyznano tereny o powierzchni 127 włók oraz prawo do organizacji dwóch jarmarków w roku (na św. Piotra i Pawła oraz na Nowy Rok) oraz dwóch targów tygodniowo (w czwartki i w soboty). Mieszkańcy Augustowa uzyskali prawo łowienia ryb w Necie i jeziorze Necku.. W 1564 roku powiększono obszar miejski do 201 włók. Miasto uzyskało także monopol na ważenie piwa, sycenie miodu oraz palenia wódki. W 1569 r. przyznano Augustowowi jeszcze 12 włók. Terytorium Augustowa zostało w ten sposób wyznaczone na okres kilku stuleci – jego granice biegly od granic z Nettą na rzece Strumień między wsiami Uścianki, Jezioroki, następnie rzeką Kamienny Bród i brzegiem jeziora Necko, rzeką Klonowicą, brzegiem jeziora Białego, następnie do jeziora Sajno i linią prostą do jeziora Kolno, stąd za rzeką Kolnicą do jeziora Sosnowko. Do miasta napłynęła ludność z Mazowsza oraz z Wielkiego Księstwa. Osiedlali się tu m.in. piekarze, rzeźnicy, szewcy, kowale, kołodzieje. Zbudowano dwa młyny, tartak, rudnię i smolarnie. Do połowy XVII w. w mieście zbudowano 486 domów, na 589 pierwotnie wyznaczonych placach pod zabudowę.

Augustów rozplanowano zgodnie z obowiązującymi od średniowiecza przy lokacjach zasadami – w centrum wytyczono prostokątny rynek, od którego odchodziły główne ulice, tworząc siatkę równoległych i przecinających się pod kątem prostym ciągów. Ulica Rajgrodzka wyprowadzała na trakt na Mazowsze i do Prus, ulica Mostowa – w kierunku Litwy. Wytyczono wówczas także ulicę Długą, Żabią, Krakowską, Poświętną, Wierzbną, Młyńską, Niemiecką, Łecką, Stodolną i Cerkiewną. Na środku rynku został wzniesiony drewniany ratusz z jatkami. Na wschód od głównego rynku umiejscowiono „rynek wołowy”.

Pomyślny rozwój miasta został przerwany w połowie XVII w. Moment ten stanowił dla miasta, podobnie jak dla całej Rzeczypospolitej, punkt zwrotny. Nieszczęścia rozpoczęły się wraz z „potopem”. W 1656 roku po bitwie pod Prostkami, walczący po stronie polskiej Tatarzy, niezadowoleni z przydzielonych im łupów, spalili miasto i uprowadzili w niewolę jego mieszkańców. W 1658 r. Jan Kazimierz, chcąc ułatwić odbudowę miasta, wydał dla Augustowa przywilej wolnego wyrębu puszczy. Ponowne spustoszenia spowodowała wojna północna, której działania trwały na Ziemi Augustowskiej od 1702 do 1709 r. Ich skutkiem był głód, epidemie cholery oraz wielka epidemia dżumy w latach 1710-11 r., która spustoszyła znaczne obszary Rzeczypospolitej. Skutki tych klęsk były odczuwalne do połowy XVIII w. Dopiero długie lata pokoju w czasie panowania Augusta III zapoczątkowały ożywienie gospodarcze, przerwane niestety w czasie wojny siedmioletniej (1756-63). Augustów stopniowo się odbudowywał, wzrastało zaludnienie, osiedlali się rzemieślnicy i kupcy.

W wyniku III rozbioru Suwalszczyzna znalazła się w granicach Królestwa Pruskiego, w tzw. Prusach Nowoschodnich, w powiecie goniądzkim. Na mocy traktatu z Tylży (1807) między Francją a Rosją i Prusami z większości ziem II i III zaboru pruskiego (w tym Suwalszczyzny) utworzono Księstwo Warszawskie. Augustów stał się siedzibą powiatu dąbrowskiego. Po Kongresie Wiedeńskim (1814-15) Augustów wraz z większością Księstwa Warszawskiego wszedł w skład Królestwa Polskiego. Utworzono województwo augustowskie z siedzibą władz w Suwałkach. Urząd obwodowy dla powiatów dąbrowskiego i biebrzańkiego mieścił się w Augustowie. W latach 20. i 30. XIX wieku został zbudowany Kanał Augustowski. Inwestycja ta stanowić miała połączenie transportowe Królestwa Polskiego z Bałtykiem, dzięki któremu można było ominąć restrykcyjne pruskie cła. Obniżenie ceł przez Prusy spowodowało zmniejszenie się ekonomicznego znaczenia tej inwestycji.

W wyniku wojny z Rosją w 1831 r. miasto doznało wielkich strat podczas pożaru. Po upadku powstania listopadowego w wyniku reorganizacji podziału administracyjnego zamiast województwa augustowskiego utworzono gubernię augustowską (1837 r.), która po powstaniu styczniowym została podzielona na gubernię suwalską i łomżyńską (1867). W trakcie powstania styczniowego Puszcza Augustowska była miejscem schronienia polskich oddziałów i walk z wojskami rosyjskimi. Świadectwem tych walk są pomniki na mogiłach w Krasnymborze, Kozim Rynku, Powstańcach, Skieblewie. Położenie miasta przy granicy z Prusami

doprowadziło w II połowie XIX w. do rozkwitu przemytu. Pod koniec XIX w. znacznie powiększono garnizon rosyjski w Augustowie i zbudowano kompleks koszarowy. W 1899 r. doprowadzono do miasta linię kolejową.

Początek I wojny światowej oznaczał dla Augustowa kilkukrotne przejście frontu. Na początku września 1914 r. miasto zajęli Niemcy. Po kilku tygodniach zostało ono odbite przez Rosjan. 17 lutego 1915 roku ponownie znalazło się pod okupacją niemiecką. Okupacja niemiecka, choć pod względem swobód politycznych przyniosła ulgę, odznaczała się skrajnym wyzyskiem ekonomicznym. Rabunkowa eksploatacja Puszczy Augustowskiej przyniosła niepowetowane straty. Aby przetworzyć pozyskiwane z Puszczy drewno w dzielnicy Augustowa Lipowiec zbudowano w 1916 r. tartak. Okupacja niemiecka trwała do lipca 1919 roku.

Po włączeniu w granice odrodzonej Polski Augustów przeżył ponownie działania wojenne i okupację. W lipcu 1920 r. został zajęty przez sowieckie wojska Tuchaczewskiego, w trakcie jego ofensywy warszawskiej. Walki ze sprzymierzonymi Rosją bolszewicką Litwinami przeciągnęły się do końca września.

Rozwój gospodarczy Augustowa w okresie międzywojennym związany był w znacznym stopniu z rozwojem turystyki. Augustów stał się jedną z najpopularniejszych polskich miejscowości wypoczynkowych. Powstawały domy wypoczynkowe i jachtkluby, m.in.: Oficerski Yacht Klub, Yacht Klub Polski, Schronisko Kuratorium Okręgu Szkolnego Wileńskiego, Hotel „Nad Jeziorami”. Władze miejskie pod kierownictwem burmistrza Piotra Halickiego stworzyły projekt promocji miasta pod hasłem „Wenecji Północy”. W Augustowie goszczono prezydentów Polski Gabriela Narutowicza, Stanisława Wojciechowskiego i Ignacego Mościckiego, a także Edwarda Śmigłego-Rydza i Józefa Becka. Augustów, tak jak i przed wojną pozostał miastem garnizonowym. W porosyjskich koszarach (104 Pułku Strzelców im. Feldmarszałka Bagrationa) od 1921 r. stacjonował 1. Pułk Ułanów Krechowickich im. płk. Bolesława Mościckiego.

W wyniku przegranej wojny obronnej 1939 r. Augustów znalazł się na mocy niemiecko-sowieckiego układu granicznego pod władzą sowiecką. Rozpoczęły się prześladowania, które dotknęły przede wszystkim oficerów, inteligencję, policjantów. Na Syberię zesłano wielu mieszkańców Augustowa. W wyniku napaści Niemiec na Związek Sowiecki 22 czerwca 1941 r. miasto przeszło pod okupację niemiecką (w sierpniu wraz z Okręgiem Białostockim Augustów został włączony bezpośrednio do Rzeszy). Nastąpiły zbiorowe egzekucje, zesłania do obozów koncentracyjnych i wywózki na roboty. 24 października 1944 roku miasto zostało częściowo zajęte przez wojska sowieckie, jednak do końca stycznia 1945 r., kiedy wojska sowieckie zajęły całe miasto, front przechodził przez miasto. Nowi okupanci przystąpili do prześladowania aktywnych politycznie grup ludności. W lipcu 1945 r. jednostki sowieckie wraz z UB przeprowadziły tzw. obławę augustowską na ukrywające się w okolicznych lasach oddziały AK i wspierającą ją ludność. Zatrzymani umieszczeni zostali w obozach filtracyjnych, gdzie byli przetrzymywali w nieludzkich warunkach. Los wielu ofiar NKWD i UB z Augustowa i okolic jest do dzisiaj nieznanym.

Augustów został w czasie wojny zniszczony w 70%, tak że jego odbudowa była trudna i długotrwała. Mimo zmian ustrojowych w dalszym ciągu kontynuowany był międzywojenny kierunek rozwoju – zbudowano następne ośrodki wczasowe, m.in. w 1948 r. Dom Turysty, w 1950 r. ośrodek Funduszu Wczasów Pracowniczych, a w 1955 Wojskowy Dom Wypoczynkowy. W 1993 r. Augustów uzyskał status uzdrowiska. Było to możliwe ze względu na występujące w okolicy złoża borowiny oraz źródła wody mineralne.

3.2. ZASOBY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO MIASTA AUGUSTOWA

3.2.1. WYKAZ ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH WPISANYCH DO REJESTRU

- układ urbanistyczny (część), nr rej.: 76 z 26.11.1956 oraz 96 z 13.11.1980
- kościół par. p.w. Najśw. Serca Jezusa [i św. Bartłomieja], ul. 3 Maja 10, pocz. XX, nr rej.: 564 z 25.02.1987
- cerkiew, ob. kościół rzym.-kat. p.w. MB Częstochowskiej, Al. XX-Lecia, k. XIX, nr rej.: 563 z 25.02.1987
- cmentarz par. rzym.-kat., ul. Nadbrzeżna, 1 ćw. XIX, nr rej.: 481 z 15.05.1986
- kaplica grobowa rodziny Truszkowskich, drewn., 1820, nr rej.: 226 z 29.10.1966 oraz 565 z 25.02.1987
- cmentarz żołnierzy radzieckich z II wojny światowej, nr rej.: 778 z 14.03.1990
- park miejski, Rynek Zygmunta Augusta, 2 poł. XIX, nr rej.: A-978 z 6.12.1993
- poczta, ul. Wybickiego 1, 1 poł. XIX, nr rej.: 110 z 12.03.1958 oraz 30 z 2.05.1979
- 2 oficyny, nr rej.: j.w.
- dworzec kolejowy, 2 poł. XIX, nr rej.: 364 z 30.06.1975
- Dom Turysty, ul. Sportowa 1, 1939, nr rej.: 338 z 11.03.1983
- d. Zarząd Portu, ul. 29 Listopada 5a, drewn., 1829, nr rej.: 227 z 24.10.1966 oraz 13 z 17.02.1979
- budynek d. Zarządu Wodnego z ogrodem, ul. 29 Listopada 5, pocz. XX, nr rej.: 343 z 23.06.1973
- dom (parafialny), ul. 3 Maja 8, 1889, nr rej.: 576 z 16.03.1987
- dom, ul. 3 Maja 9, k. XIX, nr rej.: 568 z 16.03.1987
- dom, ul. 3 Maja 12, nr rej.: 569 z 16.03.1987
- budynek zwany „Domem Turka”, mur., ul. 3 Maja 16, nr rej.: A-340 z 1.04.2011
- dom, ul. 3 Maja 24, k. XIX, nr rej.: 570 z 16.03.1987
- dom, ul. 3 Maja 30, XIX/XX, nr rej.: 571 z 16.03.1987
- dom, Rynek Zygmunta Augusta 3, k. XIX, nr rej.: 572 z 16.03.1987
- dom, Rynek Zygmunta Augusta 4, XIX/XX, nr rej.: A-938 z 30.11.1992
- dom, Rynek Zygmunta Augusta 8, 1896, nr rej.: 573 z 16.03.1987
- dom, Rynek Zygmunta Augusta 12, XIX/XX, nr rej.: 574 z 16.03.1987
- dom, Rynek Zygmunta Augusta 14, 1896, nr rej.: 575 z 16.03.1987
- dom, Rynek Zygmunta Augusta 16, XIX/XX, nr rej.: A-939 z 30.11.1992
- dom, Rynek Zygmunta Augusta 28, 2 poł. XIX, nr rej.: A-947 z 4.02.1993
- dom, ul. Wojska Polskiego 2, XIX/XX, nr rej.: 577 z 16.03.1987
- dom, ul. Wojska Polskiego 7, k. XIX, nr rej.: 579 z 16.03.1987
- dom, ul. Wojska Polskiego 14, XIX/XX, nr rej.: 581 z 16.03.1987
- zespół Yacht Clubu, Al. kard. Wyszyńskiego, 1934-36, nr rej.: A-1 z 18.08.1999:
- budynek Yacht Clubu
- portiernia, drewn.
- budynek przystani (po drugiej stronie zatoki)
- park leśny

Augustów - Studzieniczna

- zespół kościoła par. p.w. MB Szkaplerznej, 1836, 3 ćw. XIX, nr rej.: 77 z 15.03.1980:
- kościół, drewn., nr rej.: 232 z 25.10.1966
- dzwonnica, drewn.
- kaplica Matki Boskiej
- cmentarz przykościelny (teren półwyspu)
- cmentarz par. rzym.-kat., 2 poł. XIX, nr rej.: 825 z 15.08.1991
- Kanał Augustowski z zespołem budowli i urządzeń, 1825-39, nr rej.: 324 z 23.10.1968 oraz 5 z 9.02.1979

3.2.2. ZABYTKI RUCHOME

Najcenniejsze zespoły zabytków ruchomych znajdują się w zespołach sakralnych oraz w Muzeum Ziemi Augustowskiej.

Muzeum posiada w swych zbiorach 1463 obiektów oraz 16 depozytów. Do najbardziej interesujących należy m.in. dokument potwierdzający prawa przedmieszczanom Augustowa z podpisem króla Stanisława Augusta Poniatowskiego z 1792 roku oraz teczka rękopisów z notatkami Ignacego Prądzyńskiego z lat 1823-1824. W muzeum można zobaczyć m.in. wystawę stałą „Kultura ludowa ziemi augustowskiej”. Biblioteka muzeum liczy 1895 tomów, w tym publikacje bardzo rzadkie i cenne, oraz 2581 jednostek materiałów rozproszonych. Większość zbiorów biblioteki stanowią publikacje dotyczące regionu.

Oddziałem Muzeum Ziemi Augustowskiej jest Muzeum Kanału Augustowskiego, w którym mieści się stała ekspozycja przedstawiająca historię budowy i eksploatacji kanału. Muzeum posiada dużo eksponatów poświęconych głównemu twórcy kanału, generałowi Ignacemu Prądzyńskiemu.

3.2.3. ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Istnieje konieczność uwzględniania zaleceń konserwatorskich w stosunku do terenów, na których znajdują się zabytki archeologiczne włączone do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków. Karty zabytków archeologicznych, włączonych do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków, są dostępne w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Białymstoku, Delegaturze w Suwałkach.

Zabytki archeologiczne stanowią jedną z najciekawszych kategorii dziedzictwa kulturowego. W wielu przypadkach są jedynym źródłem informacji o rozwoju i charakterze osadnictwa na konkretnym terenie. Ważna rola dziedzictwa archeologicznego została także podkreślona w zapisach „Europejskiej konwencji o ochronie archeologicznego dziedzictwa kulturowego” z La Valetta, która uznała je za źródło *zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych*. Z zapisu tego wynika konieczność umiejętnego pogodzenia dwóch podstawowych celów działań ochronnych i opiekuńczych w odniesieniu do dziedzictwa archeologicznego:

- 1) dokładne rozpoznanie, udokumentowanie i popularyzacja zabytków archeologicznych narażonych na zniszczenie (inwestycje, przyczyny naturalne);
- 2) zachowanie dla przyszłych pokoleń jak największej liczby zabytków archeologicznych (możliwych do rozpoznania nowszymi metodami, zwłaszcza nieinwazyjnymi).

Ochrona zabytków archeologicznych

Ochrona zabytków archeologicznych jest w Polsce uregulowana przepisami *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* oraz pakietem odpowiednich aktów wykonawczych (rozporządzeń Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego).

Ochronę dziedzictwa archeologicznego (znajdującą się w gestii właściwej administracji państwowej i w części samorządowej) oraz określenie definicji zabytku archeologicznego i badań archeologicznych zapewniają w szczególności przepisy ww. *Ustawy...*:

Art. 3, pkt. 4

zabytek archeologiczny – zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;

Art. 3, pkt. 11

badania archeologiczne – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;

Art. 6, ust. 1, pkt. 3

Ochronie i opiece podlegają bez względu na stan zachowania:

1) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Art. 31. 1. Osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, która zamierza realizować:

1) roboty budowlane przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru lub objętym ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub znajdującym się w ewidencji wojewódzkiego konserwatora zabytków albo

2) roboty ziemne lub dokonać zmiany charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, co doprowadzić może do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego

– jest obowiązana, z zastrzeżeniem art. 82a ust. 1, pokryć koszty badań archeologicznych oraz ich dokumentacji, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest niezbędne w celu ochrony tych zabytków.

2. Zakres i rodzaj niezbędnych badań archeologicznych, o których mowa w ust. 1a, ustala wojewódzki konserwator zabytków w drodze decyzji, wyłącznie w takim zakresie, w jakim roboty budowlane albo roboty ziemne lub zmiana charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, zniszczą lub uszkodzą zabytek archeologiczny.

Art. 32. 1. Kto, w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych, odkrył przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem, jest obowiązany:

- 1) wstrzymać wszelkie roboty mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot;
- 2) zabezpieczyć, przy użyciu dostępnych środków, ten przedmiot i miejsce jego odkrycia;
- 3) niezwłocznie zawiadomić o tym właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, właściwego wójta (burmistrza, prezydenta miasta)

2. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) jest obowiązany niezwłocznie, nie dłużej niż w terminie 3 dni, przekazać wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjęte zawiadomienie, o którym mowa w ust. 1 pkt 3.

3. Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany w terminie 5 dni od dnia przyjęcia zawiadomienia, o którym mowa w ust. 1 pkt 3 i ust. 2, dokonać oględzin odkrytego przedmiotu.

4. Jeżeli w terminie, określonym w ust. 3, wojewódzki konserwator zabytków nie dokona oględzin odkrytego przedmiotu, przerwane roboty mogą być kontynuowane.

5. Po dokonaniu oględzin odkrytego przedmiotu wojewódzki konserwator zabytków wydaje decyzję:

- 1) pozwalającą na kontynuację przerwanych robót, jeżeli odkryty przedmiot nie jest zabytkiem;
- 2) pozwalającą na kontynuację przerwanych robót, jeżeli odkryty przedmiot jest zabytkiem, a kontynuacja robót nie doprowadzi do jego zniszczenia lub uszkodzenia;

3) nakazującą dalsze wstrzymanie robót i przeprowadzenie, na koszt osoby fizycznej lub jednostki organizacyjnej finansującej te roboty, badań archeologicznych w niezbędnym zakresie.

6. Roboty nie mogą być wstrzymane na okres dłuższy niż miesiąc od dnia doręczenia decyzji, o której mowa w ust. 5 pkt 3.

7. Jeżeli w trakcie badań archeologicznych zostanie odkryty zabytek posiadający wyjątkową wartość, wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzję o przedłużeniu okresu wstrzymania robót. Okres wstrzymania robót nie może być jednak dłuższy niż 6 miesięcy od dnia doręczenia decyzji, o której mowa w ust. 5 pkt 3.

8. Po zakończeniu badań archeologicznych, o których mowa w ust. 5 pkt 3, wojewódzki konserwator zabytków wydaje decyzję pozwalającą na kontynuację przerwanych robót.

9. W przypadku odkrycia przedmiotu, o którym mowa w ust. 1, z wyłączeniem zabytków archeologicznych, w sprawach własności i wynagrodzenia dla znalazcy tego przedmiotu stosuje się odpowiednio art. 189 Kodeksu cywilnego.

10. O odkryciu przedmiotu, o którym mowa w ust. 1, na polskich obszarach morskich należy niezwłocznie zawiadomić właściwego dyrektora urzędu morskigo. Przepisy ust. 1 pkt 1 i 2 i ust. 3–8 stosuje się odpowiednio.

Art. 33. 1. Kto przypadkowo znalazł przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem archeologicznym, jest obowiązany, przy użyciu dostępnych środków, zabezpieczyć ten przedmiot i oznakować miejsce jego znalezienia oraz niezwłocznie zawiadomić o znalezieniu tego przedmiotu właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, właściwego wójta (burmistrza, prezydenta miasta).

2. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) jest obowiązany niezwłocznie, nie dłużej niż w terminie 3 dni, przekazać wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjęte zawiadomienie, o którym mowa w ust. 1.

3. W terminie 3 dni od dnia przyjęcia zawiadomienia, o którym mowa w ust. 1 i 2, wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany dokonać oględzin znalezionego przedmiotu i miejsca jego znalezienia oraz, w razie potrzeby, zorganizować badania archeologiczne.

4. O znalezieniu przedmiotu, o którym mowa w ust. 1, na polskich obszarach morskich należy niezwłocznie zawiadomić właściwego dyrektora urzędu morskigo.

Art. 34. 1. Osobom, które odkryły bądź przypadkowo znalazły zabytek archeologiczny, przysługuje nagroda, jeżeli dopełniły one obowiązków określonych odpowiednio w art. 32 ust. 1 lub w art. 33 ust. 1.

2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się do osób zajmujących się zawodowo badaniami archeologicznymi lub zatrudnionych w grupach zorganizowanych w celu prowadzenia takich badań.

3. Warunki i tryb przyznawania nagród określi, w drodze rozporządzenia, minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, ustalając rodzaje nagród, źródła ich finansowania i wysokość nagród pieniężnych.

Art. 35. 1. Przedmioty będące zabytkami archeologicznymi odkrytymi, przypadkowo znalezionymi albo pozyskanymi w wyniku badań archeologicznych, stanowią własność Skarbu Państwa.

2. Własność Skarbu Państwa stanowią również przedmioty będące zabytkami archeologicznymi, pozyskane w wyniku poszukiwań, o których mowa w art. 36 ust. 1 pkt 12.

3. Miejsce przechowywania zabytków archeologicznych odkrytych, przypadkowo znalezionych albo pozyskanych w wyniku badań archeologicznych bądź poszukiwań, o których mowa w art. 36 ust. 1 pkt 12, określa wojewódzki konserwator zabytków, przekazując je, w drodze decyzji, w depozyt muzeum lub innej jednostce organizacyjnej, za jej zgodą.

4. Przekazanie zabytków archeologicznych muzeum lub innej jednostce organizacyjnej może nastąpić w przypadku, gdy jednostka ta zapewni:

1) ich trwale przechowanie;

2) przeprowadzenie inwentaryzacji i odpowiednich prac konserwatorskich;

3) udostępnianie tych zabytków w celach naukowych.

5. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzję o cofnięciu oddania w depozyt zabytków archeologicznych, jeżeli muzeum lub inna jednostka organizacyjna nie zapewnia warunków, o których mowa w ust. 4.

6. Na wniosek dyrektora muzeum zabytki archeologiczne, będące w depozycie tego muzeum, mogą być przekazane na jego własność na podstawie decyzji wojewódzkiego konserwatora zabytków.

3.2.4. ZABYTKI NIERUCHOME WŁĄCZONE DO GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

Ewidencja zabytków gminy Augustów wykonana została w lipcu i sierpniu 2012 r. Karty adresowe zawierają następujące informacje o obiekcie:

1) Nazwa

2) Czas powstania

3) Dane adresowe

4) Przynależność administracyjna

5) Forma ochrony

6) Fotografie

7) Mapka sytuacyjna

3.2.5. zabytki o największym znaczeniu dla gminy

Do najcenniejszych zespołów zabytkowych Augustowa należy Kanał Augustowski, zespół urbanistyczny historycznego centrum Augustowa oraz zespół sanktuarium w Studzienicznej.

Kanał Augustowski

Kanał Augustowski ze względu na swój stan zachowania (większość obiektów zachowała swoją formę z czasów budowy w I połowie XIX wieku), rozległość i walory krajobrazowe stanowi zespół zabytkowy o randze europejskiej. Wraz z budynkami związanymi z obsługą kanału oraz urządzeniami kanałowymi został wpisany do rejestru zabytków pod nr rej.: 324 z 23.10.1968 (środkowa część) i 5 z 902.1979 (cały kanał). Został również uznany za pomnik historii (rozporządzenie Prezydenta RP z 25.04.2007), co oznaczało uznanie kanału za jeden z kilkudziesięciu najwartościowszych zabytków w Polsce.

Podjęte zostały także próby wpisania kanału na listę światowego dziedzictwa UNESCO. Wniosek został wycofany w 2010 w celu poprawienia. Kanał Augustowski włączony został w Europejski Szlak Tematyczny Transport i Komunikacja, będący częścią Europejskiego Szlaku Dziedzictwa Przemysłowego.

Kanał łączy dorzecza Wisły i Niemna. Przy budowie wykorzystano rzeki Nettę i Czarną Hańczę oraz liczne jeziora. Jego długość wynosi 102 km, w tym 80 km na terenie Polski. Spośród 18 śluz 14 znajduje się na terenie Polski. Budowę kanału wg projektu generała Ignacego Prądzyńskiego, rozpoczęto w 1824 roku a zakończono w 1839 roku.

Rangę kanału podnosi jeszcze fakt, że jest on ciągle użytkowany jako turystyczna droga wodna prowadząca przez niezwykle atrakcyjne krajobrazowo obszary Puszczy Augustowskiej, łącząca w jeden system jeziora augustowskie z jeziorem Wigry, a przez Nettę z Biebrzą i Narwią.

Zespół urbanistyczny historycznego centrum Augustowa

Układ urbanistyczny centrum Augustowa (nr rej.: 76 z 26.11.1956 oraz 96 z 13.11.1980) jest jednym z najważniejszych elementów współtworzących tożsamość miasta. Układ przestrzenny rynku i rozplanowanie ulic, wytyczone w II połowie XVI w., nie uległy większym zmianom do dzisiaj. Wprawdzie podczas II wojny

światowej centrum miasta uległo znacznym zniszczeniom i do lat 60. zeszłego wieku nie odbudowano jeszcze wszystkich ruin, lecz zachowało się w obrębie historycznego centrum do dziś kilkadziesiąt budynków z XIX i przełomu XIX i XX w., z których ponad 30 włączonych zostało do Gminnej Ewidencji Zabytków (w tym kilkanaście wpisanych do rejestru zabytków).

Zespół sakralny w Studzienicznej

Zespół sakralny w Studzienicznej jest znanym sanktuarium maryjnym. Zespół (nr rej. 77 z 15.03.1980) obejmuje dobrze zachowane, wkomponowane w starodrzew obiekty – kościół (nr rej.: 232 z 25.10.1966), kaplicę, dzwonnice, cmentarz przykościelny. Na jego rangę składają się wartości architektoniczne i zabytkowe oraz tradycja miejsca związana z pustelnią i słynącą z cudów studnią.

Drewniany kościół pw. MB Szkaplerznej posiada zdobienia z poroża dzikich zwierząt. Do kościoła przylega drewniana dzwonnica. Na półwyspie, stanowiącym dawniej wyspę, połączoną później groblą z terenem przykościelnym, stoi kaplica Matki Bożej Studzieniczańskiej. Sanktuarium Matki Bożej Studzieniczańskiej wywodzi się od pustelni, w której po 1715 r. miał mieszkać mnich z pobliskiego klasztoru kamedułów w Wigrach. Potem osiadł w tym miejscu inny pustelnik, były oficer polskiego wojska Wincenty Murawski słynący w okolicy jako z pobożności oraz jako zielarz. Woda z wykopanej przez niego studni na mniejszej z wysp ("na grądziku") miała pomagać szczególnie w chorobach oczu. Początkowo obraz Matki Boskiej wisiał na dębie, a po 1770 r. w zbudowanej z ofiar kapliczce. W 1786 r. starosta Stanisław Karwowski zakupił stary kościółek z Augustowa i przeniósł go na większą wyspę. Istniejąca do dziś murowana kaplica Matki Bożej Studzieniczańskiej pochodzi z 1872 r. Odwiedził ją w 1999 r. podczas swojej pielgrzymki do Polski papież Jan Paweł II. Na wyspie, obok kaplicy wzniesiono upamiętniający tę wizytę pomnik projektu Czesława Dźwigaja.

4. ANALIZA STRATEGICZNA SWOT

Perspektywy rozwoju gminy – mocne i słabe strony oraz wynikające stąd szanse i zagrożenia dla ochrony środowiska kulturowego

Mocne strony	Słabe strony	Szanse dla ochrony środowiska kulturowego	Zagrożenia dla ochrony środowiska kulturowego
<p>Kanał Augustowski – zabytek o randze europejskiej</p> <p>duże walory krajobrazowe – liczne jeziora, główny węzeł wodny Kanału Augustowskiego</p> <p>ranga jednego z ważniejszych w skali kraju ośrodków turystyki wodnej, a także status uzdrowiska</p> <p>zachowane w znacznym stopniu w swym tradycyjnym układzie przestrzennym historyczne centrum miasta z wieloma zabytkami z przełomu XIX i XX w.</p> <p>sanktuarium maryjne w Studzienicznej</p> <p>zabytkowe zespoły: koszarowy i Yacht Clubu</p> <p>bliskość granicy z Litwą i Białorusią</p>	<p>krótki sezon turystyczny</p> <p>duże zniszczenia wojenne oryginalnej substancji zabytkowej</p> <p>zakłócenie ładu przestrzennego układu urbanistycznego przez współczesne budownictwo</p>	<p>wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla rozwoju turystyki</p> <p>wykorzystanie rozwoju turystyki wodnej dla utrzymania Kanału Augustowskiego w jak najlepszym stanie</p> <p>zwiększenie wiedzy o walorach krajobrazowych gminy wśród potencjalnych turystów</p> <p>promowanie tworzenia bazy turystycznej, w tym gospodarstw agroturystycznych</p>	<p>groźba utraty części obiektów zabytkowych zagrożonych dewastacją i popadnięciem w ruinę</p> <p>niebezpieczeństwo zakłócenia ładu przestrzennego przez źle komponującą się z tradycyjnym układem przestrzennym zabudowę</p> <p>tendencja do modernizacji obiektów zabytkowych bez liczenia się z wartością oryginalnej substancji zabytkowej</p>

5. CELE I KIERUNKI DZIAŁANIA W ZAKRESIE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO NA LATA 2014-2018 DLA MIASTA AUGUSTOWA

Zgodnie z przytoczonymi w poprzednich rozdziałach przepisami ustawowymi ochrona zabytków należy do zadań własnych gminy. Ustalone poniżej priorytety, cele strategiczne i wynikające z nich cele operacyjne wyznaczają działania gminy w zakresie ochrony zabytków na lata 2013-2017.

5.1. PRIORYTETY I CELE STRATEGICZNE

PRIORYTET 1. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.

CEL STRATEGICZNY 1. Wykorzystanie środków prawnych i organizacyjnych dla zabezpieczenia obiektów zabytkowych.

CEL STRATEGICZNY 2. Dbłość o stan zachowania zabytków będących własnością gminy.

CEL STRATEGICZNY 3. Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych przeznaczonych na opiekę nad zabytkami.

PRIORYTET 2. Wzmacnianie tożsamości kulturowej oraz upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym i walorach turystycznych gminy.

CEL STRATEGICZNY 4. Włączenie społeczności lokalnej w działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego.

CEL STRATEGICZNY 5. Wyeksponowanie oraz promowanie dziedzictwa kulturowego gminy.

5.2. TABELA – CELE I DZIAŁANIA USTALANE W PROGRAMIE OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA AUGUSTOWA NA LATA 2014-2018 (WRAZ Z TERMINARZEM)

CELE STRATEGICZNE	CELE OPERACYJNE	Działania	Terminarz Działań
CEL STRATEGICZNY 1. Wykorzystanie środków prawnych i organizacyjnych dla zabezpieczenia obiektów zabytkowych	CEL OPERACYJNY 1. Wykorzystanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jako instrumentu przyczyniającego się do poprawy ładu przestrzennego gminy oraz ochrony zabytków	Działanie 1. Opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla układów ruralistycznych jednostek osadniczych gminy	sukcesywnie
		Działanie 2. Aktualizacja miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Augustowa	w zależności od pojawiania się nowych zagrożeń i szans rozwojowych
	CEL OPERACYJNY 2. Monitorowanie stanu zachowania zabytków oraz działania na rzecz jego poprawy	Działanie 3. Monitoring stanu zachowania obiektów wpisanych do rejestru oraz do Gminnej Ewidencji Zabytków, a w razie potrzeby informowanie władz konserwatorskich o zagrożeniu budowli zabytkowych i ładu przestrzennego w gminie	sukcesywnie
		Działanie 4. Sporządzenie sprawozdania z realizacji zadań wynikających z „Programu opieki nad zabytkami dla gminy Augustów”	do marca 2016 r.
		Działanie 5. Weryfikacja w terenie stanu obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków	do marca 2018 r.
		Działanie 6. Opracowanie nowej edycji „Programu opieki nad zabytkami dla gminy Augustów”	do marca 2018 r.
	CEL OPERACYJNY 3. Objęcie ochroną prawną szczególnie wartościowych zabytków	Działanie 7. Współpraca przy opracowywaniu wniosków do Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o wpisanie najcenniejszych zabytków do rejestru zabytków	sukcesywnie
		Działanie 8. Przeprowadzenie w porozumieniu z Polskim Komitetem ds. UNESCO rozpoznania w zakresie możliwości wpisania Kanału Augustowskiego na listę światowego dziedzictwa UNESCO (w sytuacji, gdy w 2010 r. wniosek o wpis został wycofany)	do marca 2016 r.
		Działanie 9. Sporządzenie we współpracy z zainteresowanymi podmiotami wniosku o wpisanie Kanału Augustowskiego na listę światowego dziedzictwa UNESCO	w przypadku pozytywnego wyniku działania 8 – do marca 2018 r.
	CEL OPERACYJNY 4. Stworzenie zachęt finansowych zmierzających do poprawy stanu zachowania zabytków dla właścicieli obiektów wpisanych do rejestru zabytków	Działanie 10. Stworzenie ram prawnych umożliwiających przyznawanie dotacji do remontów poprawiających stan zachowania obiektów zabytkowych	do marca 2016 r.
	CEL OPERACYJNY 5. Promocja adaptacji obiektów zabytkowych na	Działanie 11. Zapoznanie właścicieli zabytków z możliwościami rozwinięcia	sukcesywnie

	obiekty o funkcji turystycznej i usługowej	własnej działalności gospodarczej w oparciu o posiadane nieruchomości zabytkowe (agroturystyka, pensjonaty, ośrodki konferencyjne)	
		Działanie 12. Pozyskiwanie przez gminę inwestorów na zagospodarowanie obiektów zabytkowych	sukcesywnie
CEL STRATEGICZNY 2. Dbałość o stan zachowania zabytków będących własnością gminy	CEL OPERACYJNY 6. Zachowanie oryginalnej substancji zabytkowej obiektów będących własnością gminy	Działanie 13. Remonty i restaurowanie obiektów zabytkowych będących własnością gminy, w sposób zgodny z zaleceniami konserwatorskimi	sukcesywnie – zgodnie z harmonogramem, który jest załącznikiem do niniejszego „Programu opieki nad zabytkami”
CEL STRATEGICZNY 3. Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych przeznaczonych na opiekę nad zabytkami	CEL OPERACYJNY 7. Pomoc przy pozyskiwaniu środków budżetowych i unijnych przeznaczonych na remonty i restauracje obiektów zabytkowych	Działanie 14. Podjęcie starań w Urzędzie Marszałkowskim na rzecz włączenia zabytków z terenu gminy do projektów mających na celu finansowanie ochrony dziedzictwa kulturowego, działania na rzecz opracowania i realizacji takich projektów	sukcesywnie
		Działanie 15. Pomoc w uzyskiwaniu dofinansowania ze środków budżetowych i unijnych przez właścicieli obiektów zabytkowych chcących je adaptować do potrzeb agroturystyki, tworzenia pensjonatów itp.	sukcesywnie
CEL STRATEGICZNY 4. Włączenie społeczności lokalnej w działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego	CEL OPERACYJNY 8. Zwiększenie wiedzy i świadomości społecznej mieszkańców gminy nt. wagi kultywowania tradycji kulturowych regionu	Działanie 16. Wprowadzenie do programów szkolnych elementów wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym	do września 2017 r.
		Działanie 17. Zaznajomienie pracowników Urzędu Gminy, policji, nauczycieli, właścicieli nieruchomości zabytkowych z dziedzictwem kulturowym gminy	sukcesywnie
CEL STRATEGICZNY 5. Wyeksponowanie oraz promowanie dziedzictwa kulturowego gminy	CEL OPERACYJNY 9. Działania na rzecz estetyki krajobrazu kulturowego	Działanie 18. Oznaczenie, zabezpieczenie oraz wyeksponowanie obiektów zabytkowych w gminie	sukcesywnie
		Działanie 19. Dbałość o efektowny wygląd i odpowiednią aranżację przestrzeni publicznej w otoczeniu obiektów zabytkowych	sukcesywnie
	CEL OPERACYJNY 10. Promocja dziedzictwa kulturowego gminy	Działanie 20. Opracowanie przewodnika po gminie	do marca 2016 r.
		Działanie 22. Umieszczenie przewodnika na portalu internetowym gminy	do marca 2016 r.
		Działanie 21. Publikacja przewodnika po gminie	do marca 2017 r.
		Działanie 23. Wykorzystanie imprez masowych organizowanych w gminie oraz innych okazji budzących zainteresowanie mediów do promocji dziedzictwa kulturowego gminy	sukcesywnie

5.3. finansowanie REALIZACJI programu opieki nad zabytkami

Realizacja „Programu opieki nad zabytkami” będzie wymagała przydzielenia 1/2 etatu w Urzędzie Miejskim (ryczałtowo) do wykonywania zadań przewidywanych przez „Program ...”. Do zadań tych będzie należało wykonanie:

Działania 4. – Weryfikacja w terenie stanu obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków

Działania 5. – Sporządzenie sprawozdania z realizacji zadań wynikających z „Programu opieki nad zabytkami dla Miasta Augustowa”;

Działania 7. Przeprowadzenie w porozumieniu z Polskim Komitetem ds. UNESCO rozpoznania w zakresie możliwości wpisania Kanału Augustowskiego na listę światowego dziedzictwa UNESCO

oraz koordynacja realizacji pozostałych działań.

Ponadto Gmina będzie finansowała wykonanie działań przewidzianych w „Programie ...”, w szczególności:

Działania 13. – Remontów i restaurowania obiektów zabytkowych będących własnością gminy, w sposób zgodny z zaleceniami konserwatorskimi (harmonogram w załączniku do niniejszego „Programu opieki nad zabytkami”);

Działania 18. – Oznaczenia, zabezpieczenia oraz wyeksponowania obiektów zabytkowych w gminie;

Działania 19. – Dbałości o efektowny wygląd i odpowiednią aranżację przestrzeni publicznej w otoczeniu obiektów zabytkowych;

Działania 20. – Opracowania przewodnika po Augustowie, uwzględniającego wszystkie najcenniejsze obiekty zabytkowe, atrakcje krajoznawcze, bazę turystyczną. Przewodnik ten powinien mieć charakter modułowy umożliwiający jego prostą aktualizację.

Działania 21. – Publikacji przewodnika

Działania 22. – Umieszczenia przewodnika na portalu internetowym gminy

Działania 23. – Wykorzystania imprez masowych do promocji dziedzictwa kulturowego gminy

Szczegółowe określenie kwot wydatkowanych na realizację tych działań zostanie przedstawione w sprawozdania z realizacji zadań wynikających z „Programu opieki nad zabytkami dla gminy Augustów”.

5.4. MONITORING REALIZACJI Gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z Ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, wójt/burmistrz/prezydent ma obowiązek sporządzania, co dwa lata sprawozdań z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami i przedstawiania go do akceptacji przez Radę Gminy.

Wyniki osiągnięte przy realizacji Programu Opieki nad Zabytkami powinny być oceniane na podstawie stopnia realizacji działań wyszczególnionych powyżej.

5.5. INSTRUMENTARIUM GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

5.5.1. Instrumenty prawne:

- 1) przepisy ustawowe
- 2) programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.
- 3) miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego;
- 4) wynikające z przepisów ustawowych dokumenty wydawane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków;

5.5.2. Instrumenty koordynacji:

- 1) strategia rozwoju gminy;
- 2) plany rozwoju lokalnego;

- 3) programy rozwoju infrastruktury gminy;
- 4) programy ochrony środowiska przyrodniczego;
- 5) programy prac konserwatorskich;
- 6) studia i analizy, koncepcje;
- 7) plany rewitalizacji;
- 8) umowy i porozumienia;
- 9) kontrakty;
- 10) prowadzenie instytucji, w tym tworzenie podmiotów prawnych;
- 11) współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków
- 12) współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego
- 13) współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi;
- 14) współpraca z diecezją w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.

5.5.3. Instrumenty finansowe:

- 1) dotacje;
- 2) subwencje;
- 3) dofinansowania;
- 4) nagrody;
- 5) zachęty finansowe;
- 6) zbiórki społeczne;
- 7) programy operacyjne uwzględniające finansowanie z funduszy Wspólnoty Europejskiej.

5.5.4. Instrumenty społeczne:

- 1) pozyskanie poparcia społecznego na rzecz ochrony środowiska kulturowego;
- 2) edukacja kulturowa;
- 3) informacja nt. znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy;
- 4) współdziałanie z organizacjami społecznymi;

5.5.5. Instrumenty kontrolne:

- 1) monitoring stanu środowiska kulturowego.
- 2) aktualizacja bazy danych geodezji i gospodarki gruntami, infrastruktury technicznej, stanu zagospodarowania przestrzennego gminy, stanów technicznych obiektów zabytkowych, poziomu bezrobocia;

**Wykaz zabytków włączonych do Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Augustowa
(październik 2013 r.)**

Lp.	Obiekt	Czas powstania	Miejscowość	Ulica	Nr
1	Kanał Augustowski	1825-39	Augustów		
2	zespół osiedla leśników Augustów-Lipowiec	1915-1956	Augustów		
3	układ urbanistyczny	XVI-XIX w.	Augustów		
4	strażnica wodna przy Kanale Augustowskim	1932	Augustów	29 Listopada	3
5	młyn na Kanale Augustowskim	pocz. XX w.	Augustów	29 Listopada	4
6	budynek Zarządu Wodnego	poł. XIX w.; 1901-1903	Augustów	29 Listopada	5
7	Kanał Augustowski - węzeł wodny	1825 - ok. 1950	Augustów	29 Listopada	
8	Kanał Augustowski - upust młyński	pocz. XX w.; ok. 1950	Augustów	29 Listopada	
9	śluz na Kanale Augustowskim	1947	Augustów	29 Listopada	
10	jaz na Kanale Augustowskim	ok. 1950	Augustów	29 Listopada	
11	budynek d. Zarządu Portu, ob. Muzeum Ziemi Augustowskiej	1829	Augustów	29 Listopada	5a
12	park	XIX/XX w.	Augustów	29 Listopada	5a
13	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	Augustów	3 Maja	9
14	kościół pw. Najświętszego Serca Jezusa i św. Bartłomieja	XIX/XX w.	Augustów	3 Maja	10
15	budynek mieszkalny	1911	Augustów	3 Maja	12
16	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	Augustów	3 Maja	15
17	budynek mieszkalny "Dom Turka"	1900	Augustów	3 Maja	16
18	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	Augustów	3 Maja	19
19	budynek mieszkalny	koniec XIX w.	Augustów	3 Maja	24
20	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	Augustów	3 Maja	30
21	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	Augustów	3 Maja	31
22	dawny wojskowy dom wypoczynkowy w zespole Oficerskiego Yacht Clubu	1934-36	Augustów	Al. Wyszyńskiego	1
23	zespół Oficerskiego Yacht Clubu	1934-36; 1945	Augustów	Al. Wyszyńskiego	1
24	portiernia w zespole Oficerskiego Yacht Clubu	1943	Augustów	Al. Wyszyńskiego	1
25	przystań podoficerska I Pułku Ułanów Krechowieckich w zespole Oficerskiego Yacht Clubu	1934-35	Augustów	Al. Wyszyńskiego	1
26	park leśny w zespole Oficerskiego Yacht Clubu	1934-36	Augustów	Al. Wyszyńskiego	1
27	kościół pw. MB Częstochowskiej; dawna cerkiew garnizonowa	koniec XIX w.	Augustów	Al. Wyszyńskiego	2
28	budynek mieszkalny tzw. willa prezydencka	lata 30. XX w.	Augustów	Dąbek	6

29	dworzec kolejowy	1899	Augustów	Dworcowa	1
30	budynek mieszkalny	lata 30. XX w.	Augustów	Jeziorna	12
31	budynek mieszkalny	lata 30. XX w.	Augustów	Jeziorna	39
32	budynek mieszkalny	lata 30. XX w.	Augustów	Jeziorna	41
33	budynek mieszkalny	lata 30. XX w.	Augustów	Konopnickiej	3
34	budynek mieszkalny	1930	Augustów	Konopnickiej	16
35	budynek mieszkalny	lata 30. XX w.	Augustów	Leśna	4
36	budynek mieszkalny	lata 30. XX w.	Augustów	Leśna	6
37	budynek mieszkalny	lata 30. XX w.	Augustów	Leśna	8
38	budynek mieszkalny	lata 30. XX w.	Augustów	Leśna	10
39	budynek mieszkalny	lata 30. XX w.	Augustów	Leśna	12
40	budynek mieszkalny	1937	Augustów	Partyzantów	6
41	budynek mieszkalny	XIX/XX w.	Augustów	Polna	2
42	śluza "Przewież" na Kanale Augustowskim	1826-27	Augustów	Przewież	
43	stopień wodny piętrzący "Przewież"	1826-38	Augustów	Przewież	
44	budynek mieszkalny	lata 30. XX w.	Augustów	Robotnicza	1
45	budynek mieszkalny	lata 30. XX w.	Augustów	Robotnicza	2
46	budynek mieszkalny	lata 30. XX w.	Augustów	Robotnicza	3
47	budynek mieszkalny	lata 30. XX w.	Augustów	Robotnicza	5
48	budynek mieszkalny	XIX/XX w.	Augustów	Rynek Zygmunta Augusta	2
49	budynek mieszkalny/pocztownia	koniec XIX w.	Augustów	Rynek Zygmunta Augusta	3
50	budynek mieszkalny	XIX/XX w.	Augustów	Rynek Zygmunta Augusta	4
51	budynek mieszkalny	1896	Augustów	Rynek Zygmunta Augusta	8
52	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	Augustów	Rynek Zygmunta Augusta	10
53	budynek mieszkalny	XIX/XX w.	Augustów	Rynek Zygmunta Augusta	12
54	budynek mieszkalny	1896	Augustów	Rynek Zygmunta Augusta	14
55	budynek mieszkalny	XIX/XX w.	Augustów	Rynek Zygmunta Augusta	16
56	budynek mieszkalny	1800-1801; II poł. XIX w.	Augustów	Rynek Zygmunta Augusta	28
57	dawny odwodnienie	II poł. XIX w.	Augustów	Rynek Zygmunta Augusta	
58	park	II poł. XIX w.	Augustów	Rynek Zygmunta Augusta	
59	cmentarz wojenny z okresu I wojny światowej	1915	Augustów	Sajenek	
60	jaz "Sajownica"	1826-27	Augustów	Sajownica	
61	dom parafialny	XIX/XX w.	Augustów	Skorupki	7

62	budynek mieszkalny	lata 30. XX w.	Augustów	Sosnowa	6
63	ośrodek wypoczynkowy	1938-39	Augustów	Sportowa	1
64	kościół pw. MB Szkaplerznej	1847	Augustów	Studzieniczna	10
65	kaplica pw. MB	1872	Augustów	Studzieniczna	10
66	dzwonnica	połowa XIX w.	Augustów	Studzieniczna	10
67	cmentarz przykościelny	XIX w.	Augustów	Studzieniczna	10
68	cmentarz	I poł. XIX w.	Augustów	Studzieniczna	
69	cmentarz wojenny z okresu I wojny światowej	1915	Augustów	Studzieniczna	
70	strażnica wodna przy śluzie "Swoboda" na Kanale Augustowskim	1947-1950	Augustów	Swoboda	
71	jaz przy śluzie "Swoboda" na Kanale Augustowskim	1826-27; 1947-50	Augustów	Swoboda	
72	śluz "Swoboda" na Kanale Augustowskim	1826-1827	Augustów	Swoboda	
73	stopień wodny piętrzący "Swoboda"	1826-27; 1947-50	Augustów	Swoboda	
74	budynek mieszkalny	lata 20/30. XX w.	Augustów	Tartaczna	13
75	budynek mieszkalny	lata 20. XX w.	Augustów	Tartaczna	14
76	budynek mieszkalny	lata 20/30. XX w.	Augustów	Tartaczna	17
77	dawna szkoła z częścią mieszkalną	lata 20. XX w.	Augustów	Tartaczna	19
78	budynek mieszkalny	lata 20/30, XX w.	Augustów	Tartaczna	25
79	hala fabryczna	I poł. XX w.; w wykazie od WKZ omyłkowo podany adres: Tartaczna 34	Augustów	Tartaczna	
80	hala fabryczna	I poł. XX w.; w wykazie od WKZ omyłkowo podany adres: Tartaczna 34	Augustów	Tartaczna	
81	budynek mieszkalny	lata 20/30, XX w.	Augustów	Tartaczna	24/26
82	budynek mieszkalny	lata 20. XX w.; w wykazie od WKZ omyłkowo podany adres: Tartaczna 39	Augustów	Turystyczna	39
83	budynek mieszkalny	lata 20/30. XX w.	Augustów	Turystyczna	79
84	dawne koszary	XIX/XX w.	Augustów	Ułanów Krechowieckich	1
85	dawne koszary	XIX/XX w.	Augustów	Ułanów Krechowieckich	3
86	dawne koszary	XIX/XX w.	Augustów	Ułanów Krechowieckich	13
87	dawne koszary, budynek I	XIX/XX w.	Augustów	Ułanów Krechowieckich	17/19
88	dawne koszary, budynek II	XIX/XX w.	Augustów	Ułanów Krechowieckich	17/19
89	cmentarz żydowski	1941; II poł. XX w.	Augustów	Waryńskiego	
90	budynek mieszkalny	początek XX w.	Augustów	Wojska Polskiego	1

91	budynek mieszkalny	XIX/XX w.	Augustów	Wojska Polskiego	2
92	budynek mieszkalny	XIX/XX w.	Augustów	Wojska Polskiego	5
93	budynek mieszkalny	XIX/XX w.	Augustów	Wojska Polskiego	7
94	budynek mieszkalny	XIX/XX w.	Augustów	Wojska Polskiego	9
95	budynek mieszkalny	II poł. XIX w.	Augustów	Wojska Polskiego	11
96	budynek mieszkalny	XIX/XX w.	Augustów	Wojska Polskiego	14
97	budynek mieszkalny	koniec XIX w.	Augustów	Wojska Polskiego	15
98	budynek mieszkalny	XIX/XX w.	Augustów	Wojska Polskiego	18
99	Stara Poczta; ob. Państwowa Szkoła Muzyczna I stopnia; oficyna pn.-wsch.	XIX/XX w.	Augustów	Wybickiego	1
100	Stara Poczta; ob. Państwowa Szkoła Muzyczna I stopnia; oficyna płd.-zach.	XIX/XX w.	Augustów	Wybickiego	1
101	Stara Poczta; ob. Państwowa Szkoła Muzyczna I stopnia; budynek główny	XIX/XX w.	Augustów	Wybickiego	1
102	kaplica cmentarna	1820	Augustów	Zarzecze	
103	cmentarz	I ćw. XIX w.	Augustów	Zarzecze	
104	cmentarz żydowski	1800	Augustów	Zarzecze	
105	cmentarz wojskowy żołnierzy Armii Czerwonej poległych w latach 1941-45	1945-46	Augustów	Zarzecze	
106	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	Augustów	Zygmuntowska	19

Wykaz zabytków archeologicznych włączonych do Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Augustowa

nr arkusza AZP	nr stanowiska	nr stanowiska na obszarze	charakter obiektu - kultura, chronologia
22-84	1	1	obozowisko - schyłkowy paleolit, kultura świderska, mezolit - neolit - kultura niemeńska
22-84	2	2	obozowisko - schyłkowy paleolit
22-84	3	3	obozowisko - schyłkowy paleolit, kultura świderska
22-84	4	4	osada - schyłkowy paleolit
22-84	5	5	obozowisko - schyłkowy paleolit, kultura świderska
22-84	8	8	obozowisko - zespół mezolityczny lub neolityczny z elementami mezolitycznymi
22-84	9	9	ślad osadniczy - epoka kamienna
22-84	10	10	ślad osadniczy - schyłkowy paleolit, kultura świderska; obozowisko - późny paleolit
22-84	11	11	ślad osadniczy - schyłkowy paleolit
22-84	26	12	ślad osadniczy - średniowiecze, okres nowożytny
22-84	27	13	cmentarzysko? - kultura sudańska, późny okres rzymski
22-84	28	14	ślad osadniczy - kultura sudańska, okres wpływów rzymskich-okres wędrówki ludów
22-84	30	20	obozowisko? - epoka kamienna
22-84	31	21	ślad osadniczy - epoka kamienna, krąg kultur z liściakami - późny paleolit
22-84	32	22	obozowisko? - epoka kamienna
22-84	33	23	ślad osadniczy - epoka kamienna
22-84	34	24	ślad osadniczy - epoka kamienna
22-84	35	25	ślad osadniczy - epoka kamienna, kundajski krąg kulturowy

22-84	36	26	śląd osadniczy - epoka kamienna, późny paleolit
22-84	37	27	śląd osadniczy - epoka kamienna
22-84	38	28	śląd osadniczy - epoka kamienna
22-84	39	29	śląd osadniczy - epoka kamienna, późny paleolit-mezolit
22-84	40	30	obozowisko - późny paleolit-mezolit
22-84	41	31	obozowisko - późny paleolit-mezolit, śląd osadniczy - pradzieje
22-84	42	32	śląd osadniczy - epoka kamienna
22-84	43	33	śląd osadniczy - kultura sudańska, okres wpływów rzymskich-okres wędrówki ludów
22-84	44	34	śląd osadniczy - epoka kamienna
23-84	25	12	obozowisko - późny paleolit-mezolit; osada - późne średniowiecze, okres nowożytny
23-84	45	23	obozowisko - epoka kamienna
23-84	46	24	śląd osadniczy - epoka kamienna
23-84	47	25	obozowisko - późny paleolit
23-84	48	26	śląd osadniczy - mezolit, epoka żelaza; osada? - późne średniowiecze
23-84	49	27	śląd osadniczy - mezolit, wczesna epoka żelaza; osada - okres nowożytny
23-84	50	28	śląd osadniczy - okres wpływów rzymskich-okres wędrówki ludów
23-85	15	10	śląd osadniczy - epoka kamienna
23-85	16	11	śląd osadniczy - epoka kamienna
23-85	17	12	śląd osadniczy - mezolit
23-85	18	13	obozowisko - epoka kamienna

23-85	19	14	śląd osadniczy - epoka kamienna
23-85	20	15	śląd osadniczy - epoka kamienna
23-85	21	16	śląd osadniczy - mezolit, epoka żelaza
23-85	22	17	śląd osadniczy - epoka kamienna
23-85	23	18	śląd osadniczy - epoka kamienna

**WYKAZ ZABYTEKÓW WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTEKÓW RUCHOMYCH WOJEWÓDZTWA
PODLASKIEGO DLA MIASTA AUGUSTOWA**

I. Decyzja Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Suwałkach WKZ.533 /73/d/ 94 z dn. 20 grudnia 1994 r. nr porządkowy rejestru B – 73:

POMNIK NAGROBNY ADOLFA GERSONA, 1860 r., huta w Sztabinie, ekspozycja: cmentarz parafialny, Parafia Rzymskokatolicka Najświętszego Serca Pana Jezusa w Augustowie, ul Skorupki 4, 16-300 Augustów.

II. Decyzja Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Suwałkach KL.WKZ.533 /20d/ 84 z dn. 3 sierpnia 1984 r. nr porządkowy rejestru B – 20 :

zabytki rzemiosła artystycznego:

1. KIELICH 1 POŁ. XVII W.

2. MONSTRANCJA 1731 R.

3. MONSTRANCJA 2 POŁ. XIX W.,

4. ORNAT CZERWONY XIX W., ekspozycja: kościół parafialny Najświętszego Serca Pana Jezusa w Augustowie

5. LAMPKA WIECZNA ekspozycja: kaplica cmentarna Parafia Rzymskokatolicka Najświętszego Serca Pana Jezusa w Augustowie

III. Decyzja Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Białymstoku z dnia 30 grudnia 2013 r. l.dz. R.5140.33.2013.IM-J:

INSTRUMENT MUZYCZNY – ORGANY 37 GŁOSOWE.